

એતો કથા મેં કહી છે આગે રે, તેતો સુણી સૌવે અનુરાગે રે ।
 પછી જક્તગુરુ સ્વામી જેહ રે, ફર્યા તીરથ સર્વે તેહ રે ॥૩૯॥
 ત્યાંથી આવ્યા એ રૈવતાયળ રે, કૃષ્ણે કીડા કરી છે જે સ્થળ રે ।
 વર્ષ એક રહ્યા એણે ઠામ રે, કર્યા મુમુક્ષુ જીવનાં કામ રે ॥૪૦॥
 ત્યાગી ગૃહી વળી નરનાર રે, તે સ્વામીએ ઓધાર્યા અપાર રે ।
 થયા શિષ્ય તે સર્વે આવી રે, તેને કૃષ્ણની ભક્તિ કરાવી રે ॥૪૧॥
 સંપ્રદાયના મારગમાંઈ રે, રહ્યો તો જે અધર્મ છપાઈ રે ।
 કાપી જડ તે અધર્મતણી રે, કૃષ્ણ ભક્તિ વિસ્તારી છે ઘણી રે ॥૪૨॥
 એવા રામાનંદ સ્વામી જેહ રે, છે તો રામાનુજજીના તેહ રે ।
 પણ રામાનુજના આશ્રિત રે, જાણી અવર ન કરી પ્રીત રે ॥૪૩॥
 કહે રામાનુજના આ નહિ રે, એમ મનમાં માનિયું સહિ રે ।
 એવું સ્વામીનું ચરિત્ર જેહ રે, કહ્યું પવિત્ર સહુને તેહ રે ॥૪૪॥
 તે સ્વામીના સાધુ જે પંચાસ રે, નિવૃત્તિવાળા જગથી ઉદાસ રે ।
 રામાનંદજીની આગન્યાયે રે, રહ્યા હતા ગામ લોજમાંયે રે ॥૪૫॥
 તેમાં સુખાનંદ એક સંત રે, આવ્યા નાવા વાવ્યે ગુણવંત રે ।
 નિરખ્યા નીલકંઠ ને ત્યાંઈ રે, થયા મગન અતિ મનમાંઈ રે ॥૪૬॥
 તે દેખતાં દ્રગ ઠર્યા દોય રે, કહે આવા મેં ન દીઠા કોય રે ।
 પછી નમ્યા તે નમ્રતા આણી રે, અતિ દીનતાએ બોલ્યા વાણી રે ॥૪૭॥
 ધન્ય વર્ણી ક્રિયાંથી આવિયા રે, હવે જાવાનું ધાર્યું છે ક્રિયાં રે ।
 મોટાં ભાગ્ય થયાં દર્શન રે, તમને નિરખી હું થયો પાવન રે ॥૪૮॥
 તમ જેવાનાં દર્શન ક્યાંથી રે, થોડે પુણ્યે કરી થાતાં નથી રે ।
 કોઈ પૂરવ જન્મને પુણ્યે રે, થયાં દર્શન તમારાં મને રે ॥૪૯॥

ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે રામાનંદમુનિનું
 આખ્યાન કહ્યું એ નામે આઠત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો- અતિ ઉત્તમ આખ્યાનની, કહી વણપુછી મેં વાત ।
 હવે શ્રીહરિની કથા, કહું સુણો સહુ સાક્ષાત ॥૧॥

મહા મનોહર મૂરતિ, શોભે વરણિને વેશ ।
 શિખાસૂત્ર સોયામણું, શિશે તે સુંદર કેશ ॥૨॥
 નાસાગ્રે વૃત્તિ રહે, અને દૃષ્ટિ તે અનિમેશ ।
 એવા થકા ત્યાં આવિયા, બહુનામી કૃષ્ણ દિનેશ ॥૩॥
 આવી નાહિ એ વાવ્યમાં, પછી બેઠા કાંઠે નાથ ।
 એવે સમે સુખાનંદ આવ્યા, નિરખી થયા સનાથ ॥૪॥

ચોપાદ- નિરખી નાથને પામ્યા આશ્ચર્ય, અંગે ત્યાગ અતિ તપશ્ચર્ય ।
 શીલ સંતોષ ને કામા અતિ, જાણું ધરી વૈરાગ્યે મૂરતિ ॥૫॥
 આવા સાધુ મેં ન દીઠા ક્યાંઈ, જાગે ભાગ્ય રહે એ જો આંઈ ।
 પછી પ્રીત્યે શું પુછવા લાગ્યા, કોણ ગુરુ ક્યાં તમારી જાગ્યા ॥૬॥
 કહે હરિ સુણો સાધુ વાત, નહિ ગુરુ સ્વજન માત તાત ।
 જેથી છુટીએ સર્વે સંતાપ, તે જ ગુરુ સ્વજન માઈ બાપ ॥૭॥
 ત્યારે બોલ્યા સુખાનંદ સંત, મહારાજ એજ છે સિદ્ધાંત ।
 પણ પુછવાની એક રીત્ય, માટે પુછું છું કરી પ્રીત્ય ॥૮॥
 ત્યારે કહે નિલકંઠ કથી, આવ્યા ઉત્તર કોશળ દેશથી ।
 સર્વ તીર્થ ફરતા જોતા ધામ, અમે આવ્યા છઉં આણે ગામ ॥૯॥
 અમે કહ્યું અમારું વૃતાંત, તમે કોણના શિષ્ય છો સંત ।
 પછી બોલ્યા સુખાનંદ તૈયે, અમે રામાનંદજીના છેયે ॥૧૦॥
 અમમાંહિ મોટા મુક્તાનંદ, તેની આજ્ઞામાં રહું વર્ણિઈદ ।
 આવ્યો આ વાવ્યે નાવા હું આજ, ત્યાં તો તમે મળ્યા મહારાજ ॥૧૧॥
 મોટું ભાગ્ય માન્યું આજ મારું, મને દર્શન થયું તમારું ।
 એમ કહીને લાગ્યા છે પાય, આવો અમારી જાયગા માંય ॥૧૨॥
 ઈયાં વસે છે સંત સુજાણ, વર્તે છે પંચવ્રત પ્રમાણ ।
 પ્રભુ તિયાં લગી પધારીજે, દયા કરીને દરશન દીજે ॥૧૩॥
 મુક્તાનંદજી જે ઈયાં રહે છે, તે તમ જેવાને મળવા ઈચ્છે છે ।
 ગુરુ આજ્ઞાએ અમે રહું છું, તમ જેવાની સેવા કરું છું ॥૧૪॥
 મુક્તાનંદજી સંત છે એવા, સહુને દર્શન કરવા જેવા ।

માટે તમે પધારોને ત્યાંઈ, નહિ તો નિશ્ચે એ આવશે આંઈ ॥૧૫॥
 ત્યારે વર્ણી બોલ્યા એમ વાણ, તમે સાંભળો સંત સુજાણ ।
 શહેર પુર નગર ને ગામ, અમે જાતા નથી કેને ધામ ॥૧૬॥
 ફર્યા વિષમ વન સઘળે, રહેતા નિત્ય નવા તરુ તળે ।
 પણ એવાનાં દર્શન સારું, ચાલો માનીશ વચન તમારું ॥૧૭॥
 પછી સંત સાથે વર્ણિરાય, આવ્યા આપે ધર્મશાળામાંય ।
 ઉઠી સંતે કર્યો નમસ્કાર, નમ્યા હરિ સહુને તે વાર ॥૧૮॥
 પછી બેઠા ઘટે તેમ સહુ, શોભી સભા તે સમામાં બહુ ।
 સર્વે વર્ણિ સામું જોઈ રીયા, દેખી હરિ આશ્ચર્ય પામિયા ॥૧૯॥
 તપ તેજ તને શાંતપણું, દેખી મન નેણ લોભ્યાં ઘણું ।
 કહે આવા ન દીઠા સાંભળ્યા, આજ મોરે પણ નથી મળ્યા ॥૨૦॥
 બાળપણામાં આવા છે શુદ્ધ, માટે મનુષ્ય નહિ છે વિબુદ્ધ ।
 કાંતો ચંદ્ર કાંતો છે આ અર્ક, કાંતો અગ્નિ કે સ્વામી કાર્તિક ॥૨૧॥
 કાંતો નિરઘ્રમુક્ત આ નિદાન, કાંતો તપ છે મૂરતિમાન ।
 કાંતો બદ્રિપતિ છે આપ, જુવો એના આવ્યાનો પ્રતાપ ॥૨૨॥
 આપણાં નેણ ન લોભે ક્યાંઈ, તેતો રીયાં છે એમાં લોભાઈ ।
 માટે આપણાં મોટાં છે ભાગ્ય, મળ્યા મૂર્તિમાન આ વૈરાગ્ય ॥૨૩॥
 આની સેવા કરો કર ભામી, તો રીઝશે રામાનંદ સ્વામી ।
 પછી સંત સેવામાંહિ રીયા, મુક્તાનંદે ભોજન કરાવિયાં ॥૨૪॥
 પછી જીતેન્દ્રિય સાધુને જાણી, રાજી થઈ હરિ બોલ્યા વાણી ।
 કહે અમે રહેશું તમ પાસ, કરશું ટેલ્ય કરે જેમ દાસ ॥૨૫॥
 પછી સંતમાં રહ્યા મહારાજ, પુછ્યું પ્રશ્ન પરીક્ષાને કાજ ।
 કહે નીલકંઠ સુણો સંત, તમે જાણો છો સર્વે સિદ્ધાંત ॥૨૬॥
 માટે કહું છું પ્રશ્ન મહારાજ, ઉત્તર સુણવા ઈચ્છું છું આજ ।
 જીવ ઈશ્વર માયા બ્રહ્મ જેહ, પરબ્રહ્મ રૂપ કહો તેહ ॥૨૭॥
 કહેજ્યો જુજવા વિગત્ય પાડી, જેમ છે તેમ દેજ્યો દેખાડી ।
 એવા સૂક્ષ્મ પ્રશ્નને સાંભળી, બોલ્યા મુક્તાનંદજી ત્યાં વળી ॥૨૮॥

કહે સુણ્યું ગુરુ મુખે અમે, કહું તે વરણિ સુણો તમે ।
 સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ દેહ, તેમાં વ્યાપ્યો નખ શિખા તેહ ॥૨૯॥
 ઇંદ્રિ અંતઃકરણ એ આધારે, કરે ક્રિયા નાના પ્રકારે ।
 વળી જાણો અજન્મા છે એહ, નિત્ય નિરંશ અખંડ તેહ ॥૩૦॥
 છે પ્રકાશક ને ન છેદાય, ન બળે ન સડે સુકાય ।
 એવું જાણજયો જીવનું રૂપ, હવે કહું ઈશ્વરનું સ્વરૂપ ॥૩૧॥
 વિરાટ સૂત્રાત્મા દેહ જાણો, અવ્યાકૃતમાં વ્યાપ્યા પ્રમાણો ।
 ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલય જેહ, કરે સર્વે જગતનો તેહ ॥૩૨॥
 એહ કહ્યું ઈશ્વરનું રૂપ, હવે કહું માયાનું સ્વરૂપ ।
 જક્ત માંહિ કહીએ જીવ જેહ, તેના ઉદ્ભવનું ક્ષેત્ર તેહ ॥૩૩॥
 અનાદિ તમમય તે કહીએ, જડચિદાત્મક એ લહીએ ।
 કાર્ય કારણ રૂપ એ જાણો, ભગવાનની શક્તિ પ્રમાણો ॥૩૪॥
 ત્રણ ગુણાત્મક એ કહીએ, અજન્મા અજ્ઞાનરૂપ લહીએ ।
 એવું માયાનું રૂપ સરે છે, હરિ આશ્રિત એને તરે છે ॥૩૫॥
 હવે સુણો બ્રહ્મ નિરુપણ, સત્ય જ્ઞાન અનંત પૂરણ ।
 અખંડ ને અક્ષર એનું નામ, પુરુષોત્તમને રહેવાનું ધામ ॥૩૬॥
 મૂર્તિમાન અમૃત કહેવાય, શુદ્ધ નિત્ય વિકાર વિનાય ।
 માયા ઈશ્વર જીવ તત્ત્વ જેહ, તેનું પ્રકાશક જાણો તેહ ॥૩૭॥
 વળી સર્વાધાર એહ બ્રહ્મ, જાણો વર્ણિરાટ એહ મર્મ ।
 હવે પરબ્રહ્મને કહીએ છીએ, જેનો કહેતાં તે પાર ન લઈએ ॥૩૮॥
 નારાયણ વાસુદેવ કહેવાય, સ્વતંત્ર પ્રકાશક લેવાય ।
 આનંદમય દિવ્યમૂરત, વિષ્ણુ કૃષ્ણને કહીએ અચ્યુત ॥૩૯॥
 વળી કહીએ અવ્યય ભગવાન, અક્ષર માયા કાળ જે નિદાન ।
 તેમાં શક્તિએ અન્વય થયા, વળી મૂર્તિમાન જુદા રહ્યા ॥૪૦॥
 કાળ માયાના નિયંતા જેહ, સર્વ કારણના કારણ તેહ ।
 એહ પરમાત્મા પરબ્રહ્મ, મુમુક્ષુ જીવોને લેવો મર્મ ॥૪૧॥
 એ છે સર્વને ઉપાસ્યા જેવા, સુણો વર્ણિ પરબ્રહ્મ એવા ।

કર્યો ઉત્તર મેં સુણ્યા પ્રમાણે, યથારથ તો સદ્ગુરુ જાણે ॥૪૨॥
 તેતો દેખે હસ્તામલક વળી, દેખાડે છે મુમુક્ષુને મળી ।
 એમ કર્યા ઉત્તર મુક્તાનંદ, સુણી વર્ણિ પામ્યા છે આનંદ ॥૪૩॥
 સાધુ સ્વભાવ ને સરલ ચિત્ત, જાણી હરિ બોલ્યા કરી પ્રીત ।
 હે મુનિ કર્યો ઉત્તર તમે, થયો યથારથ જાણ્યો અમે ॥૪૪॥
 એ પ્રશ્ન મેં પૂછ્યો છે બહુને, કહેતાં કઠણ થયા છે સહુને ।
 તેની તમને લાગી નહિ વાર, માટે તમે મોટા નિરધાર ॥૪૫॥
 કરી મુનિ તમારાં દર્શન, મારા મનમાં થયો મગન ।
 ત્યારે મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, મેં દિઠા છે બહુ તપીરાજ ॥૪૬॥
 પણ તમ જેવા એક તમે, શું કહીએ મુખથી ઘણું અમે ।
 પ્રશ્ન કરી સમજવો ઉત્તર, એવા પણ નોય ઝાઝા નર ॥૪૭॥
 એમ કહેતાં સાંભળતાં ગાથ, વાધ્યું હેત રહ્યા સંત સાથ ।
 નિત્ય પ્રશ્નના ઉત્તર થાય, સુણી સાધુને હર્ષ ન માય ॥૪૮॥
 સંસ્કૃત ને પ્રાકૃત પ્રશ્ન જે, કરે ઉત્તર ન થાય બીજે ।
 પછી ડાહ્યા શિયાણા જે હતા, મનુષ્ય બુદ્ધિ તેમાં ન કરતા ॥૪૯॥
 છે અકળ આપ ભગવન, એમ જાણી સર્વે સંતજન ।
 થાય કૃષ્ણ કથા તિયાં નિત્ય, સુણે નાથ પોતે દઈ ચિત્ત ॥૫૦॥
 રાખ્યા નિમ તેમાં નવ ચુકે, કરે તપ તે પણ ન મુકે ।
 દેખી દષ્ટિ શ્રીહરિની સંત, માને આતો મોટા છે અત્યંત ॥૫૧॥
 ત્યારે સાધુ કહે ભગવાન, સ્થિર દૃષ્ટિ કરો કેનું ધ્યાન ।
 ત્યારે બોલીયા વરણિરાજ, સુણો મુક્તાનંદજી મહારાજ ॥૫૨॥
 રાધાઆદિ જે સર્વેના સ્વામી, તે ઈષ્ટ મારા અંતરજામી ।
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવના જે દેવ, તેની કરું છું હું નિત્ય સેવ ॥૫૩॥
 વારાહ આદિ જે અવતાર, તે સરવેના જે ધરનાર ।
 એવા કૃષ્ણ પરબ્રહ્મ જાણો, મારે તેનું ધ્યાન પરમાણો ॥૫૪॥
 વળી કરું હું સેવા પૂજન, નિત્ય સ્મરણ ને કીરતન ।
 તે વિના નથી જીવોને ગતિ, મારે પણ નથી બીજે મતિ ॥૫૫॥

એમ બોલીયા છે બહુનામી, છેતો પોતેજ શ્રીકૃષ્ણ સ્વામી ।
 પણ બોલવાની એહ રીત, તેમ બોલે છે કરુણાનિકેત ॥૫૬॥
 ઇતિ શ્રીમદ્દેકાન્તિક્કથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિશિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે પ્રશ્નોત્તર નામે
 ઓગણચાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો- શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ બોલ્યા ભાવે ભગવંત ।
 તે સુણી મુક્તાનંદજીએ, કહ્યું પોતાનું વરતંત ॥૧॥
 અમે પણ શ્રીકૃષ્ણને, ભાવે ભજું છું ભગવાન ।
 ગુરુની કૃપાએ કરી, વળી દેખું છું મૂર્તિમાન ॥૨॥
 તે ગુરુ રામાનંદજી, ઉદ્ધવનો અવતાર ।
 મુમુક્ષુને આશરવા, યોગ્ય નિશ્ચે નિરધાર ॥૩॥
 તેની કૃપાએ કરી જન, દેખે ગોલોકાદિક ધામ ।
 મોરલીધર શ્રીકૃષ્ણ જે, તે દેખે સમાધિએ શ્યામ ॥૪॥

ચોપાદ- એતો કહી મેં બીજાની વાત, તમે તો દેખોછો સાક્ષાત ।
 તેતો એમને વશ છે એહ, નથી એ વાતમાંહી સંદેહ ॥૫॥
 વળી રામાનંદજીને શ્રીકૃષ્ણ, તેનાં પૃથક મ જાણજ્યો દ્રષ્ણ ।
 એતો જીવોના કલ્યાણ કાજ, પોતે સ્વયં કૃષ્ણ રહ્યા છે આજ ॥૬॥
 ગુરુ ઉદ્ધવ વિના નથી અન્ય, તે છે ભાગવતમાં વચન ।
 ઈચ્છ્યા આલોક તજવા કાજે, ત્યારે વિચાર્યું કૃષ્ણ મહારાજે ॥૭॥
 મારું જ્ઞાન હું કેને આપીશ, જ્ઞાનાચાર્ય તે કેને સ્થાપીશ ।
 જોતાં દીઠા ઉદ્ધવજી એક, આપ્યું છે જ્ઞાન કરી વિવેક ॥૮॥
 ઉદ્ધવ મારા આત્મા ગણું, નથી મુજથી ન્યુન એ અણું ।
 એમ કહિ ઉદ્ધવને જ્ઞાન, આપી થયા છે અંતરધાન ॥૯॥
 તે ઉદ્ધવ તે જ રામાનંદ, તેના અમે છીએ વર્ણિઈદ ।
 કરીએ છીએ શ્રીકૃષ્ણ ભજન, એવાં સુણ્યાં વર્ણિએ વચન ॥૧૦॥
 પછી સાંભળી આવી એ વાત, જે કહી હતી પોતાને તાત ।
 જાણ્યા ઉદ્ધવ તે રામાનંદ, ક્યારે મળે ને પામું આનંદ ॥૧૧॥

મળે તો સેવાએ કરું પ્રશ્ન, તો મળે પ્રત્યક્ષ મને કૃષ્ણ ।
 કહે મુક્તાનંદ પ્રત્યે હરિ, મને જાણજ્યો તમારો કરી ॥૧૨॥
 જેજે હોય હેતનાં વચન, કહેજ્યો મને થઈ ને પ્રસન્ન ।
 તેતે તમે કરજ્યો ઉપાય, જેણે સદ્ય સ્વામીને મળાય ॥૧૩॥
 એમ કહી કહ્યું નિજવ્રતંત, તેને સાંભળી બોલીયા સંત ।
 જાણ્યું છે બ્રાહ્મણમાં જનમ, કર્યા છે અતિ તપ વિષમ ॥૧૪॥
 પછી સૌંવે કહ્યું ધન્ય ધન્ય, તમને થાશે સ્વામીનાં દર્શન ।
 હમણાં સ્વામી છે ભુજનગર, સુંદર મૂર્તિ જે મનોહર ॥૧૫॥
 તે આવશે જ્યારે દેશ આણે, થાશે દર્શન સૌંને તે ટાણે ।
 હમણાં ન કરો જાવાનો ઘાટ, માનો વચન જુવો તમે વાટ ॥૧૬॥
 એવાં સુણી સાધુનાં વચન, રહ્યા તિયાં સ્થિર કરી મન ।
 કરે સાધુની સેવા અપાર, નિત્ય પ્રત્યે કરી બહુ પ્યાર ॥૧૭॥
 જોઈ સેવાવૃત્તિ તે અત્યંત, કરે હેત સહુ મળી સંત ।
 પોતાને તો ભક્તિ અતિ રજે, આપતકાળે ધર્મ ન તજે ॥૧૮॥
 શીત ઉષ્ણ વરસાતનાં દુઃખ, સહે શરીરે પ્યાસ ને ભૂખ ।
 તેને જોઈને સરવે જન, પામે વિસ્મય પોતાને મન ॥૧૯॥
 એમ કરતાં ચૈત્રમાસ ગીયો, સંદેશો સ્વામીનો ન આવિયો ।
 ત્યારે થયા અતિશે ઉદાસ, ન થયું દ્રષ્ણ મેલે નિશ્વાસ ॥૨૦॥
 સર્વે સંતને કહે શિશ નામી, ક્યારે મળશે રામાનંદ સ્વામી ।
 વિત્યો વાયદો નાવ્યા દયાળ, મારાં ભાગ્ય કઠણ આ કાળ ॥૨૧॥
 એમ કહી ભરે નયણે નીર, દર્શન વિના દિલે દિલગીર ।
 એમ કરતાં વિતે દિનરાત, કરે વૈરાગ્ય ત્યાગની વાત ॥૨૨॥
 સર્વે સંત કરેછે વિચાર, કેમ રહેશે આ જાગ્ય મોઝાર ।
 આવા વૈરાગ્યવાન ન કોઈ, આવે લાજ એની દશા જોઈ ॥૨૩॥
 જાય સ્નાન કરવાને જ્યારે, પાછું મંદિર ન અવાય ત્યારે ।
 વાટે કાંટા કાંકરા ને ઠેસ, ન દેખાય દૃષ્ટિ અનિમેષ ॥૨૪॥
 ન રહે નિજદેહ સંભાળ, તોય બોલે દયાએ દયાળ ।

કહે મન જીવેશ્વર એને, દેખું છું હું માયા બ્રહ્મ તેને ॥૨૫॥
 નથી કોઈ મુજથી અકળ, જાણું જેમ હથેળીનું જળ ।
 જ્યાં જ્યાં જાય છે મન તમારું, તે પણ નથી અજાણ્યું અમારું ॥૨૬॥
 એવી વાત કરે હરિ જ્યારે, સર્વે સંત સત્ય કહે ત્યારે ।
 રહે પોતાને સહજ સ્વભાવ, અતિ નારી તણો તે અભાવ ॥૨૭॥
 આવે નારી તણો ગંધ જ્યારે, રહે નહિ પેટે અગ્નિ ત્યારે ।
 અતિ દ્રવ્ય ત્રિય તન ત્યાગ, વળી અંગે અત્યંત વૈરાગ્ય ॥૨૮॥
 વળી વળી કરે એમ વાતું, દ્રષ્ટા સ્વામીનું કેમ નથી થાતું ।
 જ્યારે મળશે સ્વામી રામાનંદ, ત્યારે મનમાં માનીશ આનંદ ॥૨૯॥
 કહે મુક્તાનંદને ભગવાન, તમે કરોને સ્વામીનું ધ્યાન ।
 તમારી વૃત્તિમાં મેલી વૃત્તિ, જોઉં સ્વામી શ્રીજીની મૂરતિ ॥૩૦॥
 પછી સંતે ધ્યુ જ્યારે ધ્યાન, તેને ભેળું જોયું ભગવાન ।
 ત્યારે દીઠા રામાનંદ સ્વામી, થયા રાજી રહિ નહિ ખામી ॥૩૧॥
 દીઠા કંજ અરૂણવર્ણ પાય, રૂડી ઉર્ધ્વરેખા છે તેમાંય ।
 જમણા અંગોઠાને નખે રેખ, તેતો શોભે છે વળી વિશેષ ॥૩૨॥
 કરભ સરખી શોભા ઉરતણી, વળી નાભી ગંભીર છે ઘણી ।
 મૂર્તિ પુષ્ટ છે મહારાજ કેરી, વળી શ્વેત ધોતી દીઠી પહેરી ॥૩૩॥
 ગૌરવાન છે મૂરતિ સારી, મોટી ફાંદે શોભે સુખકારી ।
 પડે વળ ત્રણ ત્યાં વિશાળ, ઉર ઓપે છે તરુતમાલ ॥૩૪॥
 તિયાં શોભે સુંદર રોમરાજી, કંઠે કમળમાળા રહી વિરાજી ।
 ભુજ ગજસુંઢસમ શોભે, ઓપે અરુણ પંકજ પોંચા ઉભે ॥૩૫॥
 જેમ કંજની શોભે કળિયો, તેમ શોભે છે હાથઆંગળીયો ।
 થડે જાડી ઉપર પાતળી, એવી દીઠી મેં દશે આંગળી ॥૩૬॥
 નખ આવલી શોભે છે ઘણી, જાણ્યું હાર બણી મણિતણી ।
 કંઠ કંબુસમાન છે એવું, મુખ શોભે પૂરણ શશિ જેવું ॥૩૭॥
 તિયાં દીઠા અધર પ્રવાળ, દંત દાડચમકળિ રસાળ ।
 સઈ કહું તે શોભા મુખની, શોભે નાસિકા ચંચુ શુકની ॥૩૮॥

નયણાં કમળદળ વિશાળ, ભર્યાં કરુણારસે રસાળ ।
 અતિ ભ્રુકુટિ ભાલ વિરાજે, ત્યાં ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક રાજે ॥૩૯॥
 રહ્યા છોટાછોટા શ્રવણ શોભી, દીઠી શિશપર શિખા ઉભી ।
 માથે ઓઢી છે ધોળી પછેડી, કરુણારસ રહ્યા છે રેડી ॥૪૦॥
 કૃપાએ જોઈ રહ્યા છે સામું, પુરે છે નિજજનની હામું ।
 હસતાં ખાડા પડે છે બે ગાલે, વળી ચાલે છે સુંદર ચાલે ॥૪૧॥
 ચરણે ચાલતાં ચમકે ચાખડી, હાથે છે નીલા રંગની છડી ।
 એવી મૂર્તિ દીઠી મનોહર, શોભાસાગર સુખ સુંદર ॥૪૨॥
 ત્યારે સંત કહે સત્ય વાત, એતો સ્વામી શ્રીજી છે સાક્ષાત ।
 તમે આપો છો જે જે ઁંધાણ, તેમજ છે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ॥૪૩॥
 જેવું છે રામાનંદજીનું રૂપ, તેવું તમેજ કહ્યું સ્વરૂપ ।
 તમે દીઠી છે જેવી મૂરતિ, તેમાં ફેર નથી એક રતિ ॥૪૪॥
 યથારથ મૂરતિ છે જેવી, તમે પણ દિઠી પ્રભુ તેવી ।
 ત્યારે બોલ્યા હરિ એમ વળી, તમે સુણો સંત સહુ મળી ॥૪૫॥
 સ્વામી રામાનંદજીનું પંડ, તેને દેખું છું ધ્યાને અખંડ ।
 પણ મળશે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, ત્યારે ટળશે અંતરે તાણ ॥૪૬॥
 એમ કહી થાય દિલગીર, વળી ભરે નયણમાં નીર ।
 એમ ચરિત્ર કરે અવિનાશી, જોઈ સંત રહે છે વિમાશી ॥૪૭॥
 કહે આ છે કોઈક સમર્થ, એતો આવ્યા છે આપણે અર્થ ।
 એને કરવું રહ્યું નથી લેશ, આપે છે આપણને ઉપદેશ ॥૪૮॥
 આપણે કરીએ છીએ ધ્યાન, ત્યારે રહે છે મન તન ભાન ।
 વળી જ્યાં ત્યાં મન દિયે દોટું, જઈ ગ્રહે છે પદાર્થ ખોટું ॥૪૯॥
 તે એ જાણે છે મનની ઘાત, નથી એથી અજાણી કોઈ વાત ।
 તમે જીઓને સહુ વિચારી, આવા કોઈ દીઠા તન ધારી ॥૫૦॥
 બ્રહ્માસૃષ્ટિમાં ન જડે ગોતે, આતો પૂરણબ્રહ્મ છે પોતે ।
 સમઝી સંત રહે પરસન, હરે ફરે કરે દરશન ॥૫૧॥
 એમ કરતાં વિત્યા નવ માસ, ત્યારે અતિશે થયા ઉદાસ ।

અહો આપણે આ શું જો થયું, કહો કેમ ન ફાટ્યું આ હૈયું ॥૫૨॥
 જળ કાદવ જુજવી જાતિ, પ્રિતમ વિયોગે ફાટે છે છાતિ ।
 જળ મીનની પ્રીત પ્રમાણ, પિયુ વિયોગે પરહરે પ્રાણ ॥૫૩॥
 કુંજિસુત વીતે ષટ્ માસ, તજે તન થઈને નિરાશ ।
 આતો વીતિ ગયા નવ માસ, એમ કહીને થયા ઉદાસ ॥૫૪॥
 કહે મુક્તાનંદને મહારાજ, આપો આજ્ઞા જાઉં દર્શન કાજ ।
 તમે ક્યોતો વાયદો જેહ, વિચારોને વીતિ ગયો તેહ ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે પ્રશ્નોત્તર નામે
 ચાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો- આણી ઉદાસી અંતરે, એમ બોલ્યા વરણિરાટ ।
 તે સુણી મુક્તાનંદજી, અતિ કરે છે ઉચાટ ॥૧॥
 આવા ત્યાગી તપસ્વી, નિરમોહી વૈરાગ્યવાન ।
 નિસ્પૃહપણું જોઈ જાણે, રખે જાતા રહે નિદાન ॥૨॥
 કાંઈક ઉપાય કરું, જેણે રહે વરણિઈંદ ।
 પછી મીઠી વાણીએ, બોલ્યા તે મુક્તાનંદ ॥૩॥
 વૈશાખસુદીનો વાયદો, તે નહિ પડે ખોટો નાથ ।
 તિયાં લગી તમે રહો, કહું કરગરી જોડી હાથ ॥૪॥

ચોપાઈ- તમને કહીએ છીએ અમે એહ, તેતો જોઈને તમારું દેહ ।
 તપે કરી તન છે દુબળું, નહીં પોંચાય શહેર છે વેગળું ॥૫॥
 ખારા સમુદ્રની છે ખાડી, તેતો ભુજ જાતાં આવે આડી ।
 નથી સિધિ જાવા પગવાટ, અમે કહીએ છીએ તેહ માટ ॥૬॥
 હમણાં રહો જાળવીને પળ, હું મેલું છું લખીને કાગળ ।
 તેનો વળતો ઉત્તર આવે, કરવું સહુને જેમ સ્વામી કાવે ॥૭॥
 તેની આજ્ઞા વિના નવ જાવું, અમને તો જણાય છે આવું ।
 ત્યારે બોલ્યા હરિ તેહ પળ, સારુ લખો સ્વામીને કાગળ ॥૮॥
 પછી મુક્તાનંદજી મહારાજ, બેઠા કાગળ લખવા કાજ ।

સ્વસ્તિ શ્રીભુજનગરમાંઈ, સ્વામી રામાનંદ સુખદાઈ ॥૯॥
 દીનબંધુ પતિતપાવન, ભક્તજનને મનભાવન ।
 પુણ્ય પવિત્ર પ્રૌઢ પ્રતાપ, શરણાગતના શમાવો તાપ ॥૧૦॥
 કૃપાનિધિ કરુણાના ધામ, પતિતપાવન પૂરણકામ ।
 દયાસિંધુ દિલના દયાળ, નિજજનતણા પ્રતિપાળ ॥૧૧॥
 અનાથના નાથ અધમોદ્ધાર, તમને કરું છું નમસ્કાર ।
 કલ્યાણકારી જે અનેક ગુણ, તેણે કરી તમે છો પૂરણ ॥૧૨॥
 સિદ્ધ સિદ્ધિઓ સર્વે કહેવાય, તેતો સેવે છે તમારા પાય ।
 શુદ્ધ ભક્ત જે લાખો કરોડી, તે તમને નમે કર જોડી ॥૧૩॥
 આપ ઈચ્છાએ મનુષ્યાકૃતિ, તમે ધરી પ્રભુ અમવતિ ।
 એવા તમે જન સુખકારી, પ્રભુ વાંચજ્યો વિનતિ મારી ॥૧૪॥
 અત્ર લોજથી લખ્યો કાગળ, તમ કૃપાએ સુખી સકળ ।
 તમારા સુખના સમાચાર, લખજ્યો મારા પ્રાણઆધાર ॥૧૫॥
 બીજું લખવા કારણ જેહ, સ્વામી સાંભળજ્યો તમે તેહ ।
 કોશળ દેશથી આવ્યા છે મુનિ, કહું વાત હવે હું તેહુની ॥૧૬॥
 દેહમાંહિ જેટલી છે નાડી, દેખાય છે તે સર્વે ઉઘાડી ।
 ત્યાગ વૈરાગ્ય તને છે અતિ, જાણું આપે તપની મૂરતિ ॥૧૭॥
 નીલકંઠ નામે નિદાન છે, શિવ જેવા વૈરાગ્યવાન છે ।
 મેઘજેવા સહુના સુખધામ, દેખી દર્પ હરે કોટી કામ ॥૧૮॥
 વર્ણવેશ દૃષ્ટિ અનિમેષ, બ્રહ્મસ્થિતિમાં રહે છે હમેશ ।
 ઉદારમતિ અચપળતા, પાસળે કાંઈ નથી રાખતા ॥૧૯॥
 કિશોર અવસ્થાને ઉતરી, આવ્યા અત્ર તીરથમાં ફરી ।
 સુંદર મુખ ને માથા ઉપર, કેશ નાના ભુરા છે સુંદર ॥૨૦॥
 બોલે છે સ્પષ્ટ વાણી મુખ, નારી ગંધથી પામે છે દુઃખ ।
 માન મત્સર નથી ધારતા, પ્રભુ વિના નથી સંભારતા ॥૨૧॥
 જીર્ણ વલ્કલ ને મૃગછાળા, હાથમાંહિ છે તુલસી માળા ।
 સરલ ક્રિયામાં સદા રહે છે, મુનિના ધર્મને શિખવે છે ॥૨૨॥

રાખે છે ગુરુભાવ અમમાં, વૃત્તિ લાગી રહી છે તમમાં ।
 રસરહિત જમે છે અન્ન, તેહ પણ બીજે ત્રિજે દન ॥૨૩॥
 ક્યારેક ફળ ફૂલ નિદાન, ક્યારે કરે વારિ વાયુ પાન ।
 ક્યારે અજાયું અન્ન આવ્યું લીએ, ક્યારે મળ્યું પણ મુકી દીએ ॥૨૪॥
 ક્યારેક મરયાં મીઠીઆવળ્ય, જમે એ જ એકલું કેવળ ।
 ખારું ખાટું તીખું તમતમું, રસ નિરસ બરોબર સમું ॥૨૫॥
 ટંક ટાણાની ટેવજ નથી, અતિ નિસ્પૃહ રહે છે દેહથી ।
 જે જે ક્રિયાઓ કરે છે એહ, તનધારીએ ન થાય તેહ ॥૨૬॥
 ગ્રીષ્મ પ્રાવૃટ ને શરદઋતુ, હેમંત શીત ને વર્ષા વસંતુ ।
 છોયે ઋતુમાં વસવું વને, વહાલું લાગે છે પોતાને મને ॥૨૭॥
 મેડી મોલ આવાસમાં રહેવું, તે જાણે છે કારાગૃહ જેવું ।
 ઉનાળે તો તાપે છે અગનિ, ચોમાસે સહે ધારા મેઘની ॥૨૮॥
 શિયાળે બેસે છે જળમાંઈ, તેણે તન ગયું છે સુકાઈ ।
 ક્રિયાં બાળપણાની રમત, ક્રિયાં પામવો સિદ્ધોનો મત ॥૨૯॥
 બાળપણે સિદ્ધદશા જોઈ, અમે સંશય કરું સહુ કોઈ ।
 એના તપના તેજને માંઈ, અમારું તપ ગયું ઢંકાઈ ॥૩૦॥
 જેમ દિનકર આગળ દિવો, એ પાસે ત્યાગ અમારો એવો ।
 એની વાત તો એ પ્રમાણે છે, સર્વ યોગકળાને જાણે છે ॥૩૧॥
 તોય શિષ્ય થઈને રહ્યા છે, જેની અતિ અપાર ક્રિયા છે ।
 કેણે થાતો નથી નિરધાર, જાણું પામ્યા છે શાસ્ત્રનો પાર ॥૩૨॥
 પુછે છે પ્રશ્ન અલપ કાંઈ, તેમાં પંડિત રહે છે મુંઝાઈ ।
 સભામાંહિ વાદ પ્રતિવાદે, બોલે છે પોતે શાસ્ત્ર મર્યાદે ॥૩૩॥
 ત્યારે પંડિતના તર્ક સર્વ, થાય બંધ ને ન રહે ગર્વ ।
 પુછે પ્રશ્ન કોઈ પોતા પાસ, ત્યારે બહુ રીત્યે કરે સમાસ ॥૩૪॥
 ત્યારે સંશય કરે એમ મન, આ શું આવ્યા પોતે ભગવન ।
 બેસું ધ્યાને જ્યાં જ્યાં મન જાય, તેને દેખે છે સાક્ષિને ન્યાય ॥૩૫॥
 દુરિજન વચનનાં બાણ, સહેવા પોતે વજ્ર પ્રમાણ ।

એવા ક્ષમાવંત મહામતિ, પરદુઃખે પીડાય છે અતિ ॥૩૬॥
 કોમળતા કહી નથી જાતિ, ઉપમા પણ નથી દેવાતિ ।
 સર્ષપ ફુલ માખણ ને કંજ, જાણું પામ્યા કોમળતા રંજ ॥૩૭॥
 સર્વ સાધુતા જે જે કહેવાય, તેતો રહી છે જાણું એહ માંય ।
 તમ વિના એવા ગુણ બીજે, નથી સાંભળ્યા સાચું કહીજે ॥૩૮॥
 એનાં ચરિત્ર જોઈને અમે, જાણું દૃઢતા જોવા આવ્યા તમે ।
 વળી તમારાં દર્શન કાજ, અતિ આતુર રહે છે મહારાજ ॥૩૯॥
 તેને રોકીને રાખ્યા છે આંઈ, કહો તો આવે તમ પાસે ત્યાંઈ ।
 યાંની વાત મેં લખી જણાવી, રાજી હો તેમ મુકજ્યો કહાવી ॥૪૦॥
 લખ્યું છે મારી બુદ્ધિ પ્રમાણ, સર્વે જાણી લેજ્યો સુજાણ ।
 ઓછું અધિકું જે લખાણું હોય, કરજ્યો ક્ષમા અપરાધ સોય ॥૪૧॥
 દયા કરીને વાંચજ્યો પત્ર, ઘટે તેમ લખાવજ્યો ઉત્ર ।
 તેની જોઈ રહ્યા છીએ વાટ, આવ્યે ઉત્તર ટળશે ઉચાટ ॥૪૨॥
 વારે વારે વિનતિ મહારાજ, કરું છું હું આ વરણિ કાજ ।
 હશે તમને ગમતું તે થાશે, બીજા ડાહ્યાનું ડહાપણ જાશે ॥૪૩॥
 થોડે લખ્યે બહુ માનજ્યો નાથ, રાખજ્યો દયા પ્રભુ મુજમાથ ।
 એવો પત્ર લખ્યો મુક્તાનંદે, વાંચ્યો સાંભળ્યો સહુ મુનિવૃંદે ॥૪૪॥
 કહે મુનિ ધન્ય છો મહારાજ, અતિ રૂડો પત્ર લખ્યો આજ ।
 વાંચી આવશે વહેલા દયાળ, પ્રભુ લેશે આપણી સંભાળ ॥૪૫॥
 પછી બોલ્યા એમ મુક્તાનંદ, સુણો નીલકંઠ મુનિઈંદ ।
 લખ્યો સ્વામી પ્રત્યે પત્ર અમે, કાંઈક લખોને કહું છું તમે ॥૪૬॥
 સુણી મુક્તાનંદનાં વચન, વિચાર્યું છે વરણિએ મન ।
 હું શું લખી જણાવું સ્વામીને, કહ્યું ન ઘટે અંતર્યામીને ॥૪૭॥
 જાણે મનની વારતા તેને, સર્વે લોક હસ્તામળ જેને ।
 એથી અજાણ્યું નથી લગાર, જાણે સર્વે અંતરમાંહિ બાર ॥૪૮॥
 એ આગે કરવી ચતુરાઈ, તે વિચારી લેવું મનમાંઈ ।
 અમારે તો નથી એવો ઘાટ, લખું તમે કહો છો તેહમાટ ॥૪૯॥

એમ કહીને બેઠા એકાંત્ય, લખવા કાગળ કરી છે ખાંત્ય ।
 કાજુ કાગળ લીધો છે કર, માંડી પાટી ગોઠણ ઉપર ॥૫૦॥
 જમણા કરમાં કલમ લીધી, લખવા પત્રિકાની ઈચ્છા કીધી ।
 પ્રથમ કરી મને વિચાર, માંડ્યા લખવા શુભ સમાચાર ॥૫૧॥
 ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે મુક્તાનંદ સ્વામીએ
 પત્ર લખ્યો એનામે એકતાલીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયો- સ્વસ્તિ શ્રીભુજનગરમાં, રહ્યા રાજઅધિરાજ ।
 સર્વે શુભ શોભા ત્યાં રહે, જ્યાં આપ બિરાજો મહારાજ ॥૧॥
 સર્વે સદ્ગુણ મણિતણી, ધરી રહ્યા તમે માળ ।
 ભક્તજનના મંડળમાં, બહુ શોભો છો દયાળ ॥૨॥
 જે જન આવે આશરે, તેને આપો છો અભયદાન ।
 કૃષ્ણભક્તિ પ્રગટ કરી, આ સમે તમે ભગવાન ॥૩॥
 સર્વે ગુરુના ગુરુ તમે, આપે ઉદ્ધવ છો તમે આજ ।
 એવા સ્વામી રામાનંદજી, જયકારી પ્રવર્તો મહારાજ ॥૪॥

ચોપાદ- તમે સાક્ષાતકાર ઉદ્ધવ, પ્રકટ્યા જીવ તારવાને ભવ ।
 ધર્મરક્ષા કરવાને કાજ, તમે જન્મ લીધો છે મહારાજ ॥૫॥
 અવધપુરી અજયવિપર, લીધો જન્મ સુમતિ ઉદર ।
 એવા ઉદ્ધવ તમે રામાનંદ, જિજ્ઞાસુ જીવના સુખકંદ ॥૬॥
 તેને પૃથ્વી સ્પર્શિ નમસ્કાર, કરું છું હું હજારો હજાર ।
 એમ કરી લખું છું વિનંતિ, તમે સાંભળજ્યો મહામતિ ॥૭॥
 નીલકંઠ વર્ણી મારું નામ, તમ શરણ વિના નથી ઠામ ।
 એવો હું આવ્યો શરણ તમારી, સ્વામી સહાય કરજ્યો અમારી ॥૮॥
 કોશળદેશમાં મેલી સંબંધી, કૃષ્ણ મળવા વનવાટ લીધી ।
 પછી ફર્યો હું સર્વે તીરથે, કૃષ્ણ પ્રગટ મળે એહ અર્થે ॥૯॥
 એમ કરતાં આવ્યો લોજ આંઈ, રહ્યો છું તમારા સંત માંઈ ।
 કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ મળવા કાજ, કરું આગ્રહ તે કહું મહારાજ ॥૧૦॥

તપ કરું છું કઠણ તને, નથી મોળો હું પડતો મને ।
 ચારે માસ ચોમાસાના જેહ, કરું ધારણા પારણા હું તેહ ॥૧૧॥
 વર્ષો વરસ કાર્તિક માસ, કરું છું સામટા ઉપવાસ ।
 વળી એ માસમાં કોઈ સમે, કરું કૃષ્ણવ્રતને તે અમે ॥૧૨॥
 ત્યાર પછી માઘ માસમાંય, કરું પારક કૃષ્ણ કહેવાય ।
 ચાંદ્રાયણ એકાદશી લઈ, સર્વે વ્રત કરું છું હું સઈ ॥૧૩॥
 કૃષ્ણ પ્રસન્ન કરવાને કાજ, એનું દુઃખ નથી મને મહારાજ ।
 પંચ વિષયથી મન ઉતારી, કરું છું તપ કઠણ ભારી ॥૧૪॥
 તેણે કરીને શરીરમાંઈ, લોહિ માંસ ગયું છે સુકાઈ ।
 પ્રાણ રહ્યા તણી એક રીત, નથી રાખી મેં ચિંતવ્યું ચિત ॥૧૫॥
 કૃષ્ણદ્રશન આશા સુધાવેલ, તેણે જાણો આ પ્રાણ રાખેલ ।
 નહિતો અન્ન વિના મારો દેહ, વળી ચાલે એવા પ્રાણ જેહ ॥૧૬॥
 તેને રહેવા બીજું આલંબન, નથી બહુ મેં વિચાર્યું મન ।
 કળિયુગે અશ્વસમા પ્રાણ, સર્વે જાણે છે જાણ અજાણ ॥૧૭॥
 માટે મારા પ્રાણ નથી એવા, સહુ જાણે છે સતયુગ જેવા ।
 વળી અષ્ટાંગ યોગથી ઘણું, ઉપન્યું છે જે ઐશ્વર્યપણું ॥૧૮॥
 તેણે કરી દેહ ક્રિયા જેહ, વળી તપ ઉપવાસ તેહ ।
 નથી પડતા તે કઠણ કાંઈ, તે તો પ્રભુ તમારી કૃપાઈ ॥૧૯॥
 એવો કૃષ્ણભક્ત મને જાણી, મળજ્યો મારે માથે મહેર આણી ।
 મારે માત તાત બંધુ લૈયે, સુહૃદ સ્વામી ગુરુ કૃષ્ણ કૈયે ॥૨૦॥
 તેહ કૃષ્ણવિષે છે સ્નેહ, બંધાણા છે મન પ્રાણ દેહ ।
 તે વિના બીજે પ્રીત બંધાણી, તે તો શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત જાણી ॥૨૧॥
 તે વિના પંચ વિષય દેનાર, વા હોય સંબંધી નરનાર ।
 તેને નોય જો કૃષ્ણમાં પ્રીત્ય, તો તજું તેને વૈરિની રીત્ય ॥૨૨॥
 તેમાં કાઢશો દોષ જો તમે, તિયાં કહીએ છીએ સ્વામી અમે ।
 આગે ત્યાગ્યું એમ મોટે મોટે, તેને આવી નહી કાંઈ ખોટે ॥૨૩॥
 જુવો વિભીષણે તજ્યો ભ્રાત, તેમ તજી ભરતજીએ માત ।

તજી વિદુરે કુળની વિધિ, ઋષિપત્નીએ તજ્યાં સંબંધી ॥૨૪॥
 ગોપીએ તજ્યો પતિનો સંગ, તજ્યો પુત્ર વેન રાજા અંગ ।
 તજ્યો પ્રહ્લાદે પિતાને વળી, તેમ ગુરુ તજ્યો રાજા બળી ॥૨૫॥
 તેની અપકીર્તિ નવ થઈ, સામું કીર્તિ શાસ્ત્રમાંહી કઈ ।
 માટે એ રીત્ય અનાદિ ખરી, કૃષ્ણ વિમુખ મેલ્યાં પ્રહરી ॥૨૬॥
 માટે કૃષ્ણભક્ત મને વહાલા, બીજા સર્વે લાગ્યા છે નમાલા ।
 જેને તમારા જનશું નેહ, તેજ પામ્યા છે મનુષ્યદેહ ॥૨૭॥
 બીજા જીવ છે પશુ સમાન, જેને વિષયસંબંધિ છે જ્ઞાન ।
 તેમાં ને પશુમાં ફેર નથી, એમ વિચારું છું હું મનથી ॥૨૮॥
 મનુષ્યદેહને ઈચ્છે છે દેવ, જે પામી ન કરી હરિસેવ ।
 તે તો પશુ પુછશિંગહીણ, મર હોય ગુણી પરવીણ ॥૨૯॥
 કૂળ કીર્તિ રૂડા ગુણ રૂપ, હોય ઐશ્વર્યો કરી અનુપ ।
 તેતો જક્તમાં શોભે છે ઘણું, જેમ શોભે ફળ ઈંદ્રામણું ॥૩૦॥
 સર્વે ગુણ તો શોભે છે ત્યારે, કૃષ્ણભક્તિ કરે જન જ્યારે ।
 કૃષ્ણભક્તિહીણ ગુણ હોય, વણ લુણે વ્યંજન સમ સોય ॥૩૧॥
 ભક્તિહીણ બ્રહ્મલોક જાય, તોપણ કાળ થકી ન મુકાય ।
 ભગવાનનું અંતરમાં સુખ, નથી પામતા હરિવિમુખ ॥૩૨॥
 માટે કૃષ્ણની ભક્તિ છે મોટી, જેથી સુખી થયા કોટિ કોટિ ।
 શિવ બ્રહ્મા ઈંદ્ર શુકાદેવી, કરે છે ભક્તિ માનને મેલી ॥૩૩॥
 જેમ કરે છે બીજા સહુ જીવ, તેમ કરે છે બ્રહ્મા ને શિવ ।
 રાધાઆદિ શક્તિઓ અપાર, કરે સેવા દાસી જેમ દ્વાર ॥૩૪॥
 અલ્પ જીવ કૃષ્ણભક્તિ કરે, તો તે કાળ કર્મ ભયથી તરે ।
 બ્રહ્મા હોય જો ભક્તિએ હીણો, તો તે પણ છે કાળ ચવિણો ॥૩૫॥
 એવું માહાત્મ્ય શ્રીકૃષ્ણતણું, સુણ્યું શાસ્ત્ર સાધુથી મેં ઘણું ।
 માટે મેલી આળસ હું અંગે, કરું છું ઉગ્ર તપ ઉમંગે ॥૩૬॥
 તેતો કૃષ્ણ પ્રસન્ન થવા માટે, મળે પ્રત્યક્ષ એ મને ઘાટ ।
 પામશે ચિત્ત નિરાંત્ય ત્યારે, મળશે કૃષ્ણ પ્રકટ જ્યારે ॥૩૭॥

માટે સંત વચને બંધાઈ, રહ્યો છું તમારા સાધુમાંહી ।
 વળી જોઉં છું તમારી વાટ, અતિવિરહમાં કરું છું ઉચાટ ॥૩૮॥
 કૃષ્ણકીર્તિ વિના પદગાન, શબ્દ લાગે ત્રિશૂળ સમાન ।
 નારી રૂપાળી લાગે છે એવી, જાણું ભૂખી રાક્ષસણી જેવી ॥૩૯॥
 વળી સુગંધી પુષ્પની માળ, તેતો લાગે છે કંઠમાં વ્યાળ ।
 ચંદન કેસર ને કુંકુમ, તે લેપન લાગે પંકસમ ॥૪૦॥
 કૃષ્ણ વિષે રહ્યું મારું મન, રહેવું પ્રાસાદે લાગે છે વન ।
 ઝીણાં ઘાટાં અંબર છે જેહ, થયાં સર્પસમ મને તેહ ॥૪૧॥
 નાના પ્રકારનાં જે ભોજન, તે લાગે છે ઝેર જેવાં અન્ન ।
 વળી જે જે વસ્તુ સુખકારી, તે સર્વે મને થઈ છે ખારી ॥૪૨॥
 કૃષ્ણ દર્શન વિના છું ઘેલો, સ્વામી મેલજો સંદેશો વહેલો ।
 તમારું દર્શન જ્યારે થાશે, ત્યારે સર્વે દુઃખ મારાં જાશે ॥૪૩॥
 માટે કૃપા કરી દર્શન દેજ્યો, વિરહાબ્ધિમાં બુડ્યાં બાંધે ગ્રેજ્યો ।
 જેમ વર્તે છે પોતાને મન, એવાં લખ્યાં વર્ણિએ વચન ॥૪૪॥
 જેવું છે પોતાનું વરતંત, તેતો લખતાં ન આવે અંત ।
 લખ્યું સંક્ષેપે સાર એટલું, ન લખાય જેમ છે તેટલું ॥૪૫॥
 એ છે મુમુક્ષુને ઉપદેશ, કહ્યો કૃષ્ણ ભક્તનો રહસ્ય ।
 પણ કૃષ્ણ બીજા નથી કોઈ, સમજો શ્રીપુરુષોત્તમ સોઈ ॥૪૬॥
 એમ પત્રી લખી પુરી કીધી, લઈ મુક્તાનંદજીને દીધી ।
 પછી મુક્તાનંદે પત્ર લીધો, પોતાના પત્ર ભેળો તે કીધો ॥૪૭॥
 બિડી બેઉ લખ્યું સરનામ, પછી તેડ્યા ભટ મયારામ ।
 કહ્યું આ કાગળ ઉતાવળ્યે, પહોંચાડો શ્રીસ્વામીની પાસળ્યે ॥૪૮॥
 કહેજ્યો મુખે સર્વે સમાચાર, આવે વહેલા તે કરજ્યો વિચાર ।
 પછી મયારામ લાગી પાય, ચાલ્યા ભુજનગરને રાય ॥૪૯॥
 સત્ત દિને પહોંચ્યા ભુજ શહેર, સ્વામી હતા ગંગારામ ઘેર ।
 નિરખી વિપ્ર પામ્યો છે આનંદ, કેવા શોભે છે તે સુખકંદ ॥૫૦॥
 નેણાં કમળદળસમ દોય, પૂર્ણ શશીસમ મુખ સોય ।

ગૌર શરીર અજાન કર, સુંદર શ્વેત પહેર્યા છે વસ્તર ॥૫૧॥
 વાંકી ભ્રુકુટી મંદમંદહાસ, પ્રસન્નવદને કરે છે વિલાસ ।
 કમળ સરીખાં છે ચરણ દોય, ભક્ત રહ્યા છે તે સામું જોય ॥૫૨॥
 આપે છે નિજજનને આનંદ, સુખદાયી સ્વામી રામાનંદ ।
 એવા નિરખી મયારામે નાથ, આપ્યા પત્ર બે સ્વામીને હાથ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે નીલકંઠવર્ણિએ
 પત્ર લખ્યો એ નામે બેતાલીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયો- રાજી થઈ રામાનંદજીએ, લીધા પત્ર તે બેઉ હાથ ।
 વર્ણી આવ્યાની વાત વાંચી, રાજી થયા આપે નાથ ॥૧॥
 પોતા વિષે અતિભાવ છે, તપે કરી કૃશ છે શરીર ।
 એવાં વચન વિચારીને, આવ્યાં પોતાને નયણે નીર ॥૨॥
 ગદ્ગદ્ કંઠે ગિરા થઈ, ધીરા રહીને વાંચ્યા કાગળ ।
 પછી તેહની વારતા, કહી હરિજનને આગળ ॥૩॥
 સુંદર આદિ સતસંગી, સુણવા આવ્યા સહુ કોય ।
 નીલકંઠજીના ગુણને, કહેતાં સુણતાં તૃપ્ત ન હોય ॥૪॥

ચોપાદ- ધન્ય ધન્ય એ વરણિરાટ, આવ્યે ટળ્યો સરવે ઉચાટ ।
 કહી વર્ણિની મોટપ્ય બહુ, સુણી સતસંગીએ તે સહુ ॥૫॥
 પછી પત્રનો પ્રતિઉત્તર, લખે છે પોતે અતિ સુંદર ।
 બ્રહ્મચારીની પ્રશંસા કરી, રૂડો ઉત્તર લખે છે હરિ ॥૬॥
 શ્રી લોજપુરમાં રહ્યા સંત, તે મુજને વહાલા છો અત્યંત ।
 તીર્થવાસિની કરો છો ટેલ, તેમાં પળ નથી પામતા વેલ ॥૭॥
 માંદા સાધુની કરવી સેવ, વળી તકેશું રાખવી ટેવ ।
 તે તો કોઈથી બની ન આવે, તેહ તમે જ કરો છો ભાવે ॥૮॥
 દુઃખીને તમે ઘો છો આનંદ, એવા પરમાર્થી મુનિ ઈંદ ।
 વળી અષ્ટભાતે ત્રિયા ત્યાગી, એવા સંત તમે બડભાગી ॥૯॥
 માટે તમારા બ્રહ્મચર્યમાંઈ, કહું વિઘ્ન પડશો માં કાંઈ ।

મારી આશિષથી મુનિજન, નહિ આવે બ્રહ્મચર્યે વિઘન ॥૧૦॥
 તે બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મસ્વરૂપ, કહ્યું સનત્સુજાતીયે અનૂપ ।
 શ્રી ભુજથી લખિતંગ અમે, કરજ્યો આશિષ ગ્રહણ તમે ॥૧૧॥
 શ્રીકૃષ્ણ અનુગ્રહ પ્રતાપે, છીએ સુખી સંતો અમે આપે ।
 પત્ર પોતા છે તમારા બેઉં, ભટ્ટ મયારામ લાવ્યા તેઉં ॥૧૨॥
 વાંચી જાણ્યો સર્વે અભિપ્રાય, જે જે લખ્યું છે કાગળમાંય ।
 તમ પાસે આવ્યા બ્રહ્મચાર, તે પણ જાણ્યા છે સમાચાર ॥૧૩॥
 જે જે રીત લખી એની તમે, તેની વાત કહીએ છીએ અમે ।
 એની ક્રિયા જે જે તમે કહી, તેતો એકે મનુષ્યની નહિ ॥૧૪॥
 માટે સાધારણ પુરુષ એહ, તમે જાણશો માં મુનિ તેહ ।
 નિરજનમુક્ત એ છે નિરધાર, શ્વેતદ્વીપ ધામના રહેનાર ॥૧૫॥
 કાંતો બદ્રિકાશ્રમના મુક્ત, આવ્યા છે તપને ત્યાગે યુક્ત ।
 ઈશ્વર ઈચ્છાએ આવ્યા છે આંઈ, બીજી વાત જાણશોમાં કાંઈ ॥૧૬॥
 એ જે આવ્યા છે તમારે પાસ, તેનો અમે કર્યો છે તપાસ ।
 માટે એને ગમે તેવી રીત્યે, કરજ્યો સેવા સહુ મળી પ્રીત્યે ॥૧૭॥
 એની પાસેથી યોગની કળા, તમે શિખજ્યો મુનિ સઘળા ।
 નેતિ ધોતિ ને નૌલિ કુંજરી, બસ્તિ બે પ્રકારની ખરી ॥૧૮॥
 તેણે શરીરની શુદ્ધિ થાય, તમે શિખજ્યો સહુ મુનિરાય ।
 પછી અનુક્રમે કરી એહ, શિખજ્યો અષ્ટાંગયોગ તેહ ॥૧૯॥
 યમ નિયમ આસન કહીએ, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર લહીએ ।
 ધારણા ધ્યાન ને જે સમાધિ, એ કહે તેમ લેજ્યો શિખી સાધી ॥૨૦॥
 અષ્ટાંગયોગ અભ્યાસ વિના, ઉઠે અંતરે ઘાટ નવીના ।
 શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય નવ પળે, માટે જરૂર કરવું સઘળે ॥૨૧॥
 એમ કરશો ત્યારે ઈંદ્રિયજીત, કહેવાશો તમે સંત પુનિત ।
 કામરૂપ શત્રુતો જીતાય, જો સ્ત્રીસંગનો ત્યાગ થાય ॥૨૨॥
 બ્રહ્મચર્ય રાખવા જે ઈચ્છે, ન જુવે નારી ભલી ભૂંડી છે ।
 સ્ત્રીની કથા કેદિયે ન સુણે, ન કહે તેના અવગુણ ગુણે ॥૨૩॥

સ્ત્રીને રમવાનાં જે જે સ્થળ, ન જાવું ત્યાગીને ત્યાં કોઈ પળ ।
 અતિ નાની હોય જો યોષિત, જાણી જોવી નહિ દઈ ચિત્ત ॥૨૪॥
 ચિત્રપ્રતિમાની જે સુંદરી, ન અડવું ન જોવું દ્રગ ભરી ।
 નારી ચિત્રની પણ ન કરવી, એના મર્મની વાત પ્રહરવી ॥૨૫॥
 એની વાત કહેવી નહિ કાંઈ, ભેળું ચાલવું નહિ વાટમાંઈ ।
 સંકેતે પણ ભાષણ ન કરવું, નારી સ્પર્શેલ પટ પ્રહરવું ॥૨૬॥
 નારી વિષેનો સંકલ્પ ત્યાગી, રહેવું પ્રભુપદે અનુરાગી ।
 કૃષ્ણભક્ત ત્યાગી પ્રાણઅંત, ન સ્પર્શે નારી ત્યાં પરજંત ॥૨૭॥
 નારી નહાતિ ધોતિ હોય જીયાં, બ્રહ્મચારીને ન જાવું તિયાં ।
 જે ઘરમાં સુતી હોય નારી, તિયાં સુવું નહિ બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥
 ચાર હાથથી ચાલવું દૂર, એવા નિયમ રાખવા જરૂર ।
 એટલાં વ્રત પાળે જે યોગી, થાય અંતરે તે જ અરોગી ॥૨૯॥
 જગે દુર્લભ યોગી છે એવા, તે બ્રહ્માદિકને વંદ્યા જેવા ।
 એ રીત્યે બ્રહ્મચર્ય રખાય, એમ ન રહે તે ભ્રષ્ટ થાય ॥૩૦॥
 ક્રોધ માન મદ અમરશ, મત્સર નાનાભાત્યના રસ ।
 એ યોગીને વિઘ્ન કરનાર, માટે તજવા તે નિરધાર ॥૩૧॥
 આહાર નિદ્રા તે યુક્ત કરવું, વ્યસન ફેલ માત્ર પ્રહરવું ।
 મઘ માંસનો સ્પર્શ પ્રહરીએ, દ્રોહ પ્રાણી માત્રનો ન કરીએ ॥૩૨॥
 કેદી મન કર્મ ને વચને, આપે મરવું ન મારવું કેને ।
 ચોરી કરવા ચિત્તે ન ચાહવું, વર્ણ સંકર યોગીને ન થાવું ॥૩૩॥
 એવા ધર્મવાન મુનિ પ્રેહ, શ્રીકૃષ્ણને પણ વહાલા તેહ ।
 મુક્તાનંદજી ને બીજા સંત, તમે સાંભળજ્યો ગુણવંત ॥૩૪॥
 નીલકંઠ માંહિ ગુરુભાવ, રાખજ્યો તમે કરી ઉછાવ ।
 શિખજ્યો સર્વે યોગની રીત્ય, ધર્મ વિષે રહેજ્યો કરી પ્રીત્ય ॥૩૫॥
 તપે કરી કૃશ છે વરણી, કરજ્યો સેવા અન્ન જળે ઘણી ।
 એ છે નાના એ નહિ કરો ઘાટ, તમે વયે મોટા છો તે માટ ॥૩૬॥
 અમે વીતતે વૈશાખ માસે, આવશું સંતો તમારી પાસે ।

ત્યાં સુધી રાખજ્યો કરી સ્નેહ, રખે જાતા રહે એ નિસ્પ્રોહ ॥૩૭॥
 એવો સમાચાર ઘણો ઘણો, લખ્યો ઉત્તર એમ પત્રતણો ।
 પછી નીલકંઠની પત્રીનો, લખે છે સ્વામી ઉત્તર એનો ॥૩૮॥
 શ્વેતદ્વીપવાસી નિરશમુક્ત, તેમાં મુખ્ય અતિ તેજે યુક્ત ।
 નીલકંઠ જણાવો છો એવા, તપે કરી છો નરવીર જેવા ॥૩૯॥
 એહ વાતમાં નથી સંદેહ, તે આવ્યા છો ધરી નરદેહ ।
 એવા તમે તેનો જે કાગળ, આવ્યો છે તે અમારી પાસળ ॥૪૦॥
 વાંચી જાણ્યો સર્વે સમાચાર, સુણી ક્રિયા મેં કર્યો વિચાર ।
 તેતો મનુષ્ય થકી ન થાય, જોયું છે વિચારી મનમાંય ॥૪૧॥
 જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ દેઢાવ, નિયમ ધર્મનિષ્ઠા શાંતિભાવ ।
 પૂર્વ જન્મનું છે તે તમારે, તેનું નથી આશ્ચર્ય અમારે ॥૪૨॥
 તમે દેખો છો ધ્યાનમાં જેવા, નથી ફેર શ્રીકૃષ્ણ છે એવા ।
 સાધુમાં રહીને જોજ્યો વાટ, આવશું અમે માં કરો ઉચાટ ॥૪૩॥
 વૈશાખ માસ ઉતર્યા ટાણે, આવીશ હું ગામ પિપલાણે ।
 આવ્યા જાણીને આવજ્યો તમે, તિયાં મળશું તમને અમે ॥૪૪॥
 તમને દર્શનની છે જે તાણ, તે હું જાણું છું વર્ણી સુજાણ ।
 પણ યાં આવ્યાનું નથી ઠીક, વચ્ચે લાગે છે દુષ્ટની બીક ॥૪૫॥
 માટે તમારે આવવું નહિ, હોય પ્રીતી તો માનજ્યો સહિ ।
 સર્વે સાધુને યોગ શિખવજ્યો, આનંદે સંતજનમાં રહેજ્યો ॥૪૬॥
 જેમ તમને ઈચ્છા છે મારી, તેમ અમને ઈચ્છા છે તમારી ।
 માટે આવીશ હું ઉતાવળ્યે, થાશે સુખ તે તમને મળ્યે ॥૪૭॥
 તમ જેવા જે ભક્તનો સંગ, તે કરવા મારે છે ઉમંગ ।
 રહેજ્યો ધર્મમાંહિ સાવધાન, ધર્મ વહાલો મને ભગવાન ॥૪૮॥
 ધર્મયુક્ત ભક્ત રહે દૂર, પણ જાણું છું તેને હજુર ।
 વળી તમ જેવાનાં ચરણ તોય, સ્પર્શિ મનુષ્ય પાવન હોય ॥૪૯॥
 તમ જેવાની કરે જે સેવ, તેણે પૂજ્યા છે સર્વે દેવ ।
 એવા સાધુમાં પ્રીતિ છે મારી, તેવી નથી મેં દેહમાં ધારી ॥૫૦॥

એવા કૃષ્ણ ભક્ત ધર્મવાન, તે મારું હૃદય છે નિદાન ।
 માટે ક્ષોભ મ કરશો કાંઈ, આપણે મળશું પિપ્પલમાંઈ ॥૫૧॥
 માટે આજ્ઞા વિના નહિ આવો, આવશો તો થાશે પસતાવો ।
 જો છે અતિશે હેત તમારું, તોય ઈયાં આવ્યાનું છે વારું ॥૫૨॥
 કરજ્યો સાધુનો આદરભાવ, રાખજ્યો અંગે સહજ સ્વભાવ ।
 તપે કરી છે કૃશ તન, માટે જમજ્યો કાંઈક અન્ન ॥૫૩॥
 હવે તપ કરશો માં એવું, પડે તન ન મળે એ જેવું ।
 જ્ઞાન ભક્તિ તપ નિજધર્મ, તેનું સાધનરૂપ એ પર્મ ॥૫૪॥
 માટે અમ સારુ એ દેહને, કરવું પોષણ કહું છું તેહને ।
 એહ દેહવડે મહારાજ !, બહુ કરવા ધાર્યાં છે કાજ ॥૫૫॥
 એમ સ્વામીએ વિચારી મન, એવાં લખ્યાં કાગળે વચન ।
 પછી બીડ્યો છે કાગળ હાથે, મોકલ્યો મયારામજી સાથે ॥૫૬॥
 પછી મયારામ ત્યાંથી ચાલ્યો, દિન સાતે આવી પત્ર આલ્યો ।
 આપ્યો પત્ર સાધુને તે બીડ્યો, લઈ મુક્તાનંદે હૃદે ભીડ્યો ॥૫૭॥
 પછી વર્ણી અને મુક્તાનંદ, વાંચી પત્રને પામ્યા આનંદ ।
 પછી સ્વામીની આજ્ઞામાંઈ, રહ્યા નીલકંઠ પોતે ત્યાંઈ ॥૫૮॥
 શીખવે છે નિત્ય યોગકળા, તેહ શીખે છે સંત સઘળા ।
 તે ગુરુકૃપાએ તતકાળે, શીખી લીધી છે સર્વે મરાળે ॥૫૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્દેકાન્તિકથધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ
 પત્રનો ઉત્તર લખ્યો એ નામે ત્રેતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૩॥

પૂર્વછાયો- પછી યોગ શીખવતાં, કરતાં તે તપ અભ્યાસ ।
 અહોનિશ એમ કરતાં, વહી ગયો વૈશાખ માસ ॥૧॥
 ત્યારે વર્ણિએ વિચારિયું, આજ કાલ આવે અવિનાશ ।
 એમ કરતાં વહિ ગયો, અરધો તે જ્યેષ્ઠ માસ ॥૨॥
 વળતાં વર્ણી વ્યાકુળ થઈ, જુવે વાટ વારમવાર ।
 એક તપ ને ચિંતા બીજી, તેણે કૃશ થયા છે અપાર ॥૩॥

આતુરતા મન અતિઘણી, થઈ સ્વામીને મળવા માટ ।

સ્વામી પણ પછી ત્યાં થકી, ઈચ્છ્યા દેખવા વર્ણિરાટ ॥૪॥

ચોપાદ- થયા ઉતાવળા તતકાળ, ભુજનગરમાંથી દયાળ ।

સુવર્ણ સરીખો આણ્યો છે રથ, બેઠા તે ઉપરે સમરથ ॥૫॥

ચલાવ્યો રથ શહેર બજાર, આવ્યાં દર્શને બહુ નરનાર ।

તેને જોતા જોતા જગદાધાર, આવ્યા શહેરથકી પોતે બાર ॥૬॥

સંગે આવ્યા છે વળાવા જન, નથી વળતા કરે છે રુદન ।

તેને આપે છે મહારાજ ધીર, કહે છે મ ભરો નયણે નીર ॥૭॥

આ સમો નથી રોયાનો જન, કરી લીયો કહું છું દર્શન ।

ત્યારે જન લુઈ નીર નયણે, બોલ્યા છે અતિ દીનતા વયણે ॥૮॥

કહે વહેલા આવજ્યો દયાળ, લેજ્યો નાથ અમારી સંભાળ ।

એમ કહીને જોડિયા હાથ, ત્યારે તે પ્રત્યે કહે છે નાથ ॥૯॥

જન સર્વે રહેજ્યો સાવચેત, રાખજ્યો હરિજનશું હેત ।

અમે આવશું હમણાં વળી, પણ પ્રાકૃત નહિ શકે કળી ॥૧૦॥

એમ કહીને ચાલિયા નાથ, સંત બે ચારને લઈ સાથ ।

સાંજે સાંજે કરતા મુકામ, આવ્યા સ્વામી પિપલાણે ગામ ॥૧૧॥

કરી મહારાજે મોટી મેર, આવ્યા મહેતા નૃસિંહને ઘેર ।

પછી વિપર કુરજી નામે, તેને મોકલીયો લોજ ગામે ॥૧૨॥

કહ્યું તેડી લાવો સંતજન, મર આવી કરે દરશન ।

ચાલ્યો બ્રાહ્મણ લાગીને પાય, આવ્યો ઉતાવળો લોજમાંય ॥૧૩॥

આપી સંતને જઈ વધામણી, સ્વામી પધારિયા તેહતણી ।

કહ્યું સ્વામીએ મોકલ્યું કાવી, કરો દર્શન સંત સહુ આવી ॥૧૪॥

એવાં અમૃતવચન સાંભળી, પામ્યા આનંદ સંતમંડળી ।

કહે નીલકંઠ બ્રહ્મચારી, ચાલો હમણાં કરી તૈયારી ॥૧૫॥

ત્યારે સંત કહે સુણો નાથ, ઈંદુ ઉગ્યે સહુ ચાલશું સાથ ।

પછી ચાલિયા ઉગતે ચંદ, નીલકંઠજી ને મુક્તાનંદ ॥૧૬॥

દેવાનંદ ને પરવતભાઈ, ચાલ્યા જેઠાભક્ત આદિ દઈ ।

દર્શન કરવાની ઈચ્છા છે ઘણી, બાંધી દૃષ્ટિ સહુ સ્વામીભણી ॥૧૭॥
 વર્ણી તને કૃશ છે વળી, ન ચલાણું પડ્યા ભોમે ઢળી ।
 પછી સર્વે બેઠા પાસે આવી, ચાંપે હાથ પગ હેત લાવી ॥૧૮॥
 ત્યારે સત્તા આવી છે શરીરે, પછી ઉઠી ચાલ્યા ધીરે ધીરે ।
 ત્યારે સર્વે મળી કહે જન, આમ કેમ થાશે દર્શન ॥૧૯॥
 કરો યોગધારણા દયાળ, તો પોંચિએ સહુ તતકાળ ।
 ત્યારે તેમ કરી ચાલ્યા નાથ, તૈયે કેણે ન પહોંચાણું સાથ ॥૨૦॥
 જેમ છુટ્યો કમાનથી તીર, તેમ પહોંચ્યા ઓઝતે અચિર ।
 વહે પ્રયંડ પુરે તે નદી, પડે જે તે ન નિસરે કદી ॥૨૧॥
 પડ્યા એવા પુરમાંહિ પોત્યે, શરસમ ઉતર્યા સહુ જોતે ।
 બીજા ઉતર્યા ત્રાપેશું પાર, પછી સહુ આવ્યા ગામ મોઝાર ॥૨૨॥
 જ્યેષ્ઠ વદી બારશને દન, કર્યું સહુએ સ્વામીનું દર્શન ।
 અતિગૌર ને પુષ્ટ છે તન, અંગે પહેર્યા છે શ્વેત વસન ॥૨૩॥
 સુંદર મુખ ને કમળનેણ, મંદહાસે મુખ સુખદેણ ।
 ઉર વિશાળ અજાનકર, કંજસમ ચરણ સુંદર ॥૨૪॥
 ભક્તે પૂજ્યા છે પુષ્પચંદને, બેઠા દિઠા સભામાંહિ જને ।
 પરમ હિતકારી બહુનામી, દિઠા સિંહાસન પર સ્વામી ॥૨૫॥
 તેને દેખીને પામ્યા આનંદ, ત્યારે ઉઠ્યા સ્વામી રામાનંદ ।
 કર્યા નીલકંઠે દંડવત, તેને ઉઠાડ્યા સ્વામીએ તરત ॥૨૬॥
 પ્રેમે મળીને બેસાર્યા પાસ, કરી બીજાની બહુ આશવાસ ।
 જેવા કહ્યા તા સાધુએ મળી, તેવા દીઠા છે વર્ણીએ વળી ॥૨૭॥
 પામ્યા પરમાનંદ સુખભારી, આવ્યાં હર્ષનાં નયણે વારી ।
 થયા બ્રહ્મચારી રોમાંચિતે, જોઈ રહ્યા સામું બહુપ્રીત્યે ॥૨૮॥
 તેમ જોઈ રહ્યા સ્વામી હેતે, એક મીટે મટકાં રહિતે ।
 પછી પુછે છે એમ મહારાજ, ક્યાંથી આવ્યા તમે વર્ણિરાજ ॥૨૯॥
 કહ્યું મુક્તાનંદે વરતંત, સુણી રાજી થયા ભગવંત ।
 પછી સ્વામીજીએ ઘણાં ઘણાં, કર્યા વખાણ વરણિતણાં ॥૩૦॥

પછી ગદ્ ગદ્ કંઠે ગિરા, બોલ્યા બ્રહ્મચારી રહી ધીરા ।
 મારો મનોરથ મહારાજ, થયો સફળ સર્વે આજ ॥૩૧॥
 તમે સાક્ષાત્ કૃષ્ણની ભક્તિ, પ્રવર્તાવી આ યુગમાં અતિ ।
 એવા જનહિતકારી તમે, મળ્યે જન્મ સફળ માન્યો અમે ॥૩૨॥
 ત્યારે સ્વામી કહે સત્ય વાત, તેમજ અમે છું રળિયાત ।
 આવ્યા ક્યાંથી ચાલી તમે આજ, હશો ભૂખ્યા તમે મહારાજ ॥૩૩॥
 પછી સ્વાદુ ફળ મંગાવિયાં, સુંદર ફરાળ કરાવિયાં ।
 પછી વર્ણિરાજ મુનિઈદ, બેઠા દેખી સહુ પામ્યા આનંદ ॥૩૪॥
 એમ કરતાં થયો સાયંકાળ, ઉઠ્યા પૂજા કરવા દયાળ ।
 પૂજા સામગ્રી લઈ બહુવિધિ, સેવા શ્રીકૃષ્ણદેવની કીધી ॥૩૫॥
 તેદિ હતી રહેવા એકાદશી, કર્યું જાગરણ સહુ મળી નિશી ।
 કરતાં કથા કીરતન ગાન, બોલ્યા વર્ણિપ્રત્યે ભગવાન ॥૩૬॥
 કોણ દેશ કોણ જન્મ જાગ્ય, કોણ કુળભૂષણ બડભાગ્ય ।
 કોણ માત તાત ગોત્ર લહીએ, કોણ પ્રવર શાખા વેદ કહીએ ॥૩૭॥
 કોણ રીત્યે ઉપન્યો વૈરાગ્ય, કેમ કર્યો સ્વજનનો ત્યાગ ।
 કોણ ઈષ્ટદેવ છે ઉપાસ, કેમ કર્યો તમે વનવાસ ॥૩૮॥
 કહો તપમાં ભેદની વિધિ, યોગસાધના કૈપેર કિધિ ।
 તીર્થયાત્રા તીર્થના રહેનાર, તેને જીત્યા તે કોણ પ્રકાર ॥૩૯॥
 એટલી વાત પુછી સ્વામી જ્યારે, કહી અનુક્રમે કરી ત્યારે ।
 સુણી વિસ્તારે વારતા સહુ, સ્વામી આનંદ પામિયા બહુ ॥૪૦॥
 પછી બોલ્યા સ્વામી સુખકારી, તમે સાંભળો હે બ્રહ્મચારી ।
 ધર્મ વિપ્ર જે તાત તમારા, તે તો શિષ્ય થયાતા અમારા ॥૪૧॥
 ભક્તિધર્મ દોય જે દંપતિ, તે મુંથી પામ્યા દીક્ષા ભાગવતી ।
 તેના સુત તમે બ્રહ્મચાર, તેતો અમારા છો નિરધાર ॥૪૨॥
 તમારાં માત તાત જે બેહુ, મળ્યાંતાં મને પ્રયાગમાં તેહુ ।
 એતો રહેતાંતાં કોશલ દેશ, કરતાં મુમુક્ષુને ઉપદેશ ॥૪૩॥
 અહિંસાદિ રખાવતાં નિયમે, કૃષ્ણભક્તિ કરાવતાં પ્રેમે ।

તમે તેથી અધિક અત્યંત, ગુણ લક્ષણો છો બુદ્ધિવંત ॥૪૪॥
 તમને દેખતાં એવા જે મૃત્યુ, તેને જણાઓ છોજ અમૃત ।
 એવી સુંદર સારી જે વાત, કહેતાં સુણતાં ગઈ અર્ધરાત ॥૪૫॥
 ત્યારે દીઠું છે આશ્ચર્ય એક, જાણ્યું ઉગિયા અર્ક અનેક ।
 શ્રીસ્વામીના રોમરોમપ્રતિ, દીઠા તેજના સમૂહ અતિ ॥૪૬॥
 તેહ તેજ દશો દિશમાંઈ, રહ્યું ઘરબાર પ્રત્યે છાઈ ।
 પછી હતું રાત્યે તમ કાળું, તે ટળીને થયું અજવાળું ॥૪૭॥
 રહ્યું એવા એવું પહોરવાર, જોઈ વિસ્મય પામ્યાં નરનાર ।
 પછી સર્વે તેજ સંકેલાઈ, મળ્યું સ્વામીની મૂરતિમાંઈ ॥૪૮॥
 જેમ ચોમાસામાં અભ્ર થાય, શરદ ઋતુમાં શૂન્યે સમાય ।
 ત્યારે વર્ણી બોલ્યા શિશ નામી, ગુણો કૃષ્ણ સમાન છે સ્વામી ॥૪૯॥
 એમાં કૃષ્ણ નિરંતર રહે છે, આ સ્વામીને વશ શ્રીકૃષ્ણ છે ।
 એમાં અસત્ય નથી જો કાંઈ, એવું નિશ્ચય કર્યું મનમાંઈ ॥૫૦॥
 પછી ગુરુએ માન્યા થકા ત્યાંઈ, રહ્યા સ્વામીને સંગે સદાઈ ।
 બેઉ મૂરતિને જોઈ જન, પામ્યા આનંદ અતિશે મન ॥૫૧॥
 સ્વામી પણ વર્ણિગુણ જોઈ, કૃષ્ણ સમાન માને છે સોઈ ।
 જાણ્યું ધર્મની રક્ષાને કાજ, પ્રગટ્યા છે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ ॥૫૨॥
 એમ પરસ્પર અતિપ્રીત્યે, કરે વાત અલૌકિક નિત્યે ।
 સુણી જન પામે છે આનંદ, કહે ધન્ય ધન્ય સુખકંદ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને
 નીલકંઠવર્ણી મળ્યા એ નામે ચુંમાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૪॥

પૂર્વછાયો- પછી લોકમાં એમ જાણિયું, સ્વામી પાસે આવ્યા છે સંત ।
 નાની વયમાં ન થાય એવાં, કર્યા છે તપ અનંત ॥૧॥
 તે સુણી દેશોદેશથી, આવે છે નર ને નાર ।
 યોગી ત્યાગી દર્શને, આવે લોક હજારો હજાર ॥૨॥
 તે મનુષ્યને સ્વામી પોતે, ઓળખાવે છે ભ્રત્યાર ।

કૃશ તને તપસી અતિ, જોઈ વિસ્મય પામે નરનાર ॥૩॥
 પછી પુછે છે સ્વામીને, ક્યાંથી આવ્યા આ વર્ણીરાજ ।
 નાની વયમાં મોટા અતિ, તપ કરે છે મહારાજ ॥૪॥

ચોપાદ જોને પહેરી છે યજ્ઞોપવિત, જટા શિશે શાંતિ અતિચિત્ત ।
 નાડિયો જે શરીર મોઝાર, સર્વે નિસરિ રહી છે બાર ॥૫॥
 ઉર્ધ્વપુંડ્ર ને તુલસીની માળા, ઉદાર છે પાસે મૃગછાલા ।
 ધ્યાને કરી સ્થંભ્યાં છે લોચન, અતિ વિસારિ મુક્યું છે તન ॥૬॥
 બહુ નિસ્પૃહી ને નિરમાન, એવા આ કોણ છે ભગવાન ।
 ત્યારે સ્વામી કહે સુણો તેહ, આવ્યા કોશળ દેશથી તેહ ॥૭॥
 એનાં માતા પિતા હતાં જેહ, અતિ ધર્મવાળાં બેઉ તેહ ।
 કરતાં ભગવાનની ભક્તિ, તે સુણતાં પોતે હેતે અતિ ॥૮॥
 ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્ય માહાત્મ્ય, જેમ સાંભળ્યું છે રહે છે તેમ ।
 એણે સર્વે સંબંધીને ત્યાગી, ગયાતા વનમાં બડભાગી ॥૯॥
 તિયાં ઘોર તપ અતિ કરી, કર્યા ભક્તિએ પ્રસન્ન શ્રીહરિ ।
 ત્યાંથી આવ્યા છે હરિઈચ્છાયે, કર્યા તપ તે ધ્રુવે ન થાયે ॥૧૦॥
 એવાં સ્વામીનાં વચન સાંભળી, અતિવિસ્મય પામ્યાં જન વળી ।
 પછી નિરખી હરખી જન, ગયાં પોતપોતાને ભવન ॥૧૧॥
 પછી જાણી ડાહ્યા ને ચતુર, રાખ્યા સ્વામીએ પોતા હજુર ।
 કૃષ્ણ પૂજામાં પ્રવિણ જાણી, રાખ્યા આપવા સામગ્રી આણી ॥૧૨॥
 પછી પોતે પોતાની જે સેવ, કરે વહેલા ઉઠી તતખેવ ।
 પછી સ્વામીને પૂજવા સમે, કરે પરિચર્યા જેમ ગમે ॥૧૩॥
 તુલસી ચંદન પુષ્પ ને ધૂપ, લાવે નૈવેદ્ય આણી અનૂપ ।
 જેમ મનતણી જાણે કોયે, લાવી આપે પોતે જેજે જોયે ॥૧૪॥
 પછી રાજી થયા તેહ માથે, થયા વશ પોતે વર્ણિ સાથે ।
 એમ રહી કરી પૂજા ઘણી, રામાનંદજીએ કૃષ્ણ તણી ॥૧૫॥
 આપી પૂજા સામગરી જેહ, લીધી સાક્ષાત સરવે તેહ ।
 તે ઉદ્ધવ વિના બીજા કોઈ, નથી દેખતાં તે જન સોઈ ॥૧૬॥

પછી સ્વામી ઈચ્છ્યા મનમાં, મારી પેઠે વર્ણિને દેખાય ।
 ત્યારે શ્રીકૃષ્ણને સ્વામી કહે છે, વર્ણી દર્શન તમારાં ઈચ્છે છે ॥૧૭॥
 પછી હસી બોલ્યા ભગવાન, દેશું વર્ણીને દર્શનદાન ।
 એમ કહી દીધું દરશન, નિરખી વર્ણી થયા પરસન ॥૧૮॥
 પછી ગુરુની સેવામાં રહ્યા, એવા હરિ સ્વામીને ભાવિયા ।
 આપે અન્નપ્રસાદિ તે જમે, કરે તે તે જે સ્વામીને ગમે ॥૧૯॥
 પછી જ્યારે જ્યારે પૂજે સ્વામી, ત્યારે નિત્ય દેખે બહુનામી ।
 પછી વર્ણિએ જાણ્યું એ રીત્યે, પૂજું હું દિયે દર્શન પ્રીત્યે ॥૨૦॥
 લિયે છે પૂજા જે સ્વામી દીયે, તેમ મારી પણ પ્રભુ લીયે ।
 એમ લેશે પ્રભુ પૂજા જ્યારે, હું કૃતારથ માનિશ ત્યારે ॥૨૧॥
 તે શ્રીસ્વામીની સેવાએ કરી, કરશે મનોરથ પુરો હરિ ।
 પછી સ્વામીની સેવા શ્રદ્ધાએ, કરતાં વીત્યું છે ચોમાસું ત્યાંયે ॥૨૨॥
 સંવત્ અઢાર વર્ષે સતાવન, કાર્તિકશુદ્ધિ દન પાવન ।
 એકાદશી પ્રબોધની નામ, અતિસુંદર સુખનું ધામ ॥૨૩॥
 તેદિ મહાદીક્ષા દેવાને કાજ, ઈચ્છ્યા રામાનંદજી મહારાજ ।
 પછી મહાદીક્ષા લેવાને માટે, કર્યો ઉપવાસ વર્ણિરાટે ॥૨૪॥
 પછી શ્રીકૃષ્ણમંત્રનો જાપ, કર્યો મહાદીક્ષા લેવાને આપ ।
 તિયાં તેડ્યો બ્રાહ્મણ અમલ, પોતાના સંપ્રદાયમાં કુશલ ॥૨૫॥
 તે પાસે વેદશાસ્ત્રની વિધિ, કરાવી તે તે સરવે કીધી ।
 પછી શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર જેહ, અષ્ટાક્ષર કહેવાય છે તેહ ॥૨૬॥
 કહ્યો જમણા કાનમાં તે વાર, અર્થો સહિત કરી ઉચાર ।
 પ્રબોધની એકાદશી દન, આપ્યું મહાદીક્ષારૂપી ધન ॥૨૭॥
 બહુવિધે વાજાં વજડાવી, કર્યો ઉત્સવ સંત તેડાવી ।
 આવ્યા બ્રહ્મચારી વળી સંત, વધ્યો આનંદ સહુને અત્યંત ॥૨૮॥
 કહ્યો એજે શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર, તેનો અર્થ કહ્યો ધાર્યો અંત્ર ।
 અંતઃકરણની વૃત્તિયો જેહ, કરવા નિરોધ મંત્ર છે એહ ॥૨૯॥
 થાય હૃદયમાંહિ પ્રકાશ, પામે કૃષ્ણદર્શન ફળ દાસ ।

એહ મંત્ર ફળ સુખકારી, કહે સ્વામી સુણો બ્રહ્મચારી ॥૩૦॥
 દેહસ્મૃતિ જ્યાં લગણ હોય, ધર્મ તજવો નહિ કહું સોય ।
 તે ધર્મ કહ્યા તાતે તમારે, તમે પાળો છો તે અનુસારે ॥૩૧॥
 વળી પાળજ્યો વિશેષ તમે, એ શિખામણ દઉં છું અમે ।
 કૃષ્ણપૂજા મને બારે કરજ્યો, પંચાધ્યાય પાઠ ઓચરજ્યો ॥૩૨॥
 આપ શક્તિ પ્રમાણે પરમ, પાઠ કરવો વાસુદેવ માહાત્મ્ય ।
 ફળ દળ પ્રસાદીનું લેવું, જળ પણ પ્રસાદીનું પિવું ॥૩૩॥
 કૃષ્ણનિવેદનું અગ્ર જેહ, જમવું અધિક કરી સ્નેહ ।
 પહોર રાત્ર્ય જાતાં નિત્ય સુવું, પહોર પાછલી રાત્ર્યે ઉઠવું ॥૩૪॥
 પૃથ્વીપર કરવું આસન, કરવું કૃષ્ણનામ કીરતન ।
 કૃષ્ણભક્તિ વિના કોઈ કાળ, વૃથા ન જાવા દેવો દયાળ ॥૩૫॥
 જે ગ્રંથ કૃષ્ણમાહાત્મ્યે સહિત, તે સુણજ્યો કહેજ્યો કરી હેત ।
 એમ ધર્મ ઉપદેશ આપ્યા, શિષ્યમાં મુખ્ય મોટેરા સ્થાપ્યા ॥૩૬॥
 પછી અર્થે સહિત પાડ્યું નામ, લેતાં જન પામે સુખધામ ।
 સહજે સંતને સુખ ભંડાર, એહ અરથને અનુસાર ॥૩૭॥
 સહજાનંદ જગવંદ જેહ, કહ્યું નામ તમારું છે તેહ ।
 તપ સ્વભાવે આકારે કરી, નારાયણ સમ તમે હરિ ॥૩૮॥
 માટે નારાયણમુનિ નામ, કહેશે સર્વે પુરુષ ને વામ ।
 એમ નામ સ્વામી રામાનંદે, કહ્યાં તે સાંભળ્યાં સુખકંદે ॥૩૯॥
 પછી વર્ણિ સ્વામીની તે વારે, કરી પૂજા ષોડશ ઉપચારે ।
 કરી પ્રદક્ષિણા દંડવત, પછી પૂજ્યા છે સંત સમસ્ત ॥૪૦॥
 પૂજ્યા વર્ણિ વિપ્ર ભલિવિધિ, વેદશાસ્ત્રવિધિ પુરી કીધિ ।
 પછી હાથ જોડી ઉભા આગે, કરે સ્તુતિ અતિ અનુરાગે ॥૪૧॥
 ત્યારે સ્વામી કહે મુજ પાસ, માગો વર જેવી હોય આશ ।
 ત્યારે વર્ણિ કહે માગવું એ છે, જેમ તમારી પૂજા કૃષ્ણ લે છે ॥૪૨॥
 વળી પ્રગટ દીએ છે દર્શન, તેમ મારે થાય ભગવન ।
 એહ માગું છું હું મહારાજ, બીજી ઈચ્છા નથી મારે આજ ॥૪૩॥

ત્યારે સ્વામી કહે સત્યવચન, લેશે પૂજા ને દેશે દર્શન ।
 એમ કહેતાં સાંભળતાં વાત, ગયો દિન ને પડિ છે રાત ॥૪૪॥
 કર્યું જાગરણ સહુ મળી જન, ગાયાં શ્રીકૃષ્ણનાં કીરતન ।
 એમ કરતાં થયું સવાર, કરાવી રૂડી રસોયું ત્યાર ॥૪૫॥
 જમ્યા બ્રાહ્મણ ને બ્રહ્મચારી, સાધુ સત્સંગી નરનારી ।
 સહુ જમાડ્યા સ્વામી રામાનંદે, કર્યો મોટો ઉત્સવ આનંદે ॥૪૬॥
 આપ્યાં વસ્ત્ર ને દક્ષિણા બહુ, રાજી થઈ ગયા દ્વિજ સહુ ।
 પછી સ્વામીની પેઠયે પૂજન, લિયે નિત્યે તે પ્રીત્યે શ્રીકૃષ્ણ ॥૪૭॥
 તેણે રાજી થયા હરિ ઘણું, માન્યું પોતે કૃતારથપણું ।
 વળી આપે એમજ દર્શન, તેણે પોતે રહેછે પ્રસન્ન ॥૪૮॥
 દ્વિભુજ રૂપ રાધિકાસંગે, સુંદર વેણું વજાડે ઉમંગે ।
 મનોહર મૂર્તિ નટવર, દેખે છેલછબિલો સુંદર ॥૪૯॥
 ક્યારેક રમા સંગે રંગરાજ, ક્યારેક રુકિમણી સંગે મહારાજ ।
 ક્યારેક સખા સંગે અરજુન, ક્યારેક એકાએક થાય દર્શન ॥૫૦॥
 ક્યારેક દ્વિભુજ ચતુર્ભુજ દેખે, દેખે અતિમોદ મન લેખે ।
 એમ આપે ધર્યું નરનાટ્ય, કરે ચરિત્ર પોતે તે માટ ॥૫૧॥
 વેશ તપસ્વીનો છે તે કાજ, કરે મનુષ્યચરિત્ર મહારાજ ।
 એમ કૃષ્ણની બુધ્ધિએ કરી, સેવે છે ગુરુને પોતે હરિ ॥૫૨॥
 ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકથમ્પ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ
 વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ નીલકંઠવાર્ણિને
 મહાદીક્ષા આપી એ નામે પિસતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૫॥

પૂર્વછાયો- સુંદર કથા સાંભળો, થયા સ્વામિના વર્ણી શિષ્ય ।
 ડાહ્યા સર્વે સદ્ગુણ જેમાં, અસાધારણ અહોનિશ ॥૧॥
 એવા હરિ બુદ્ધિવંતશું, સ્વામીએ રાખ્યો સખાભાવ ।
 કાંઈક કામ કારણો, પુછે પોતે કરી ઉછાવ ॥૨॥
 જિયાં જિયાં પોતે વિચર્યા, તિયાં તિયાં વર્ણિ સાથ ।
 રૈવતાચળ આસપાસળે, કર્યા બહુ જીવ સનાથ ॥૩॥

કૃષ્ણની ભક્તિ અતિશે, પ્રવર્તાવી જનમાંય ।

જિજ્ઞાસુ જીવ જોઈને, પોતે ફર્યા એવા બાંય ॥૪॥

ચોપાદ- ક્યાંક પક્ષ ક્યાંક રહ્યા માસ રે, એમ ફર્યા દેશ અવિનાશ રે ।

એમ રહેતા દેતા દર્શન શ્યામ રે, આવ્યા પોતે જેતપુર ગામ રે ॥૫॥

ત્યાં ઉગડ નામે રાજન રે, તેણે રાખ્યા છે કરી સ્તવન રે ।

કહ્યું આ જે સરવે છે મારું રે, તેતો જાણજ્યો સ્વામી તમારું રે ॥૬॥

પછી રહ્યા તિયાં રામાનંદ રે, સર્વે જનને દેવા આનંદ રે ।

રહે સેવામાં હરિ તત્પર રે, કરે સેવા સ્વામીની સુંદર રે ॥૭॥

ગુણો કરી અધિક છો સહુથી રે, ગુણ સ્વાભાવિક છે આવ્યા નથી રે ।

સર્વે કાળ વળી સર્વે સ્થળ રે, સ્વસ્વરૂપ વિષે રહે અચળ રે ॥૮॥

સત્ય શૌચ દયા ક્ષમા ત્યાગ રે, સંતોષ આર્જવ ને વૈરાગ્ય રે ।

શમ દમ સામ્ય ઉપરતિ રે, તપ તેજ તિતિક્ષાના પતિ રે ॥૯॥

શાસ્ત્રજ્ઞાન ઐશ્વર્યતા અતિ રે, બળ શૂરપણું ને સમૃતિ રે ।

સ્વતંત્ર કુશળ કાંતિ ધૈર્ય રે, ચિત્ત કોમળ વાક્યચાતુર્ય રે ॥૧૦॥

નમ્રતા શીલ સહ ઓજ બળ રે, ભગ સ્થિર ગંભીર અકળ રે ।

આસ્તિક અદંભી અમાન રે, કીર્તિ મૌન ગર્વ નહિ દાન રે ॥૧૧॥

મિતાહાર ડાહ્યા મિત્રપણું રે, સર્વે ઉપકારિ દયા ઘણું રે ।

કામ ક્ષોભ ન પામતે ચિત્ત રે, અદ્રોહ ષડ્ ઉરમી જીત રે ॥૧૨॥

આપે પરને માન તે ઘણું રે, અપરિગ્રહ બ્રહ્મણ્યપણું રે ।

શરણાગતવત્સલ અનીહ રે, એહ આદિ સદ્ગુણ જેહ રે ॥૧૩॥

તેહ દેખીને સર્વે જન રે, પામે વિસ્મય પોતાને મન રે ।

એવા ગુણવાળા જોઈ સહુ રે, માને મોટા હરિજીને બહુ રે ॥૧૪॥

એવા ગુણવાળા બ્રહ્મચારી રે, કરે સેવા સ્વામીશ્રીની સારી રે ।

એમ અહોનિશ સેવા કરતાં રે, વીત્યાં વર્ષ દોય સંગ રહેતાં રે ॥૧૫॥

ધાર્યા ધર્મ નિયમ તે ન મુકે રે, કરે તપ યોગમાં ન ચુકે રે ।

જોઈ સ્વામી એવા વર્ણિરાય રે, સ્થાપી ધર્મધુર એહ માંય રે ॥૧૬॥

આપે ઈચ્છ્યા અંતર્ધાન થાવા રે, માંડ્યું વર્ણિને વચન મનાવા રે ।

જે વહેવાર ન જાણે લગાર રે, તેને ઈચ્છ્યા સોંપવા વહેવાર રે ॥૧૭॥
 કહે સ્વામી સાંભળો સુજાણ રે, કહું વચન તે કરવું પ્રમાણ રે ।
 જે મારા આશ્રિત નરનાર રે, તેને રાખવા ધર્મ મોઝાર રે ॥૧૮॥
 તમે વાસુદેવ માહાત્મ્ય રે, તેનો પાઠ કર્યાનું છે નિમ રે ।
 તેમાં વર્ણાશ્રમના જે ધર્મ રે, કહ્યા સ્ત્રીના ધર્મ અતિ પરમ રે ॥૧૯॥
 તેમાં રખાવજ્યો સહુને તમે રે, એમ આજ્ઞા કરું છું અમે રે ।
 કરજ્યો કૃષ્ણની પૂજા તે એવી રે, કરી વિઠ્ઠલેશે વળી જેવી રે ॥૨૦॥
 તે તો શ્રીકૃષ્ણ તમારે વિષે રે, વિરાજી રહ્યા છે અહોનિશ રે ।
 તેનાં વ્રત ઉપવાસ જેમ રે, કરવા વૈષ્ણવ કરે છે તેમ રે ॥૨૧॥
 તમે શાસ્ત્રમાં જાણો છો ઘણું રે, માટે માનો વચન મુજતણું રે ।
 મારા સ્થાનક ઉપર રહેવા રે, નથી બીજા કોઈ તમ જેવા રે ॥૨૨॥
 જે દિના મેં નિરખ્યા છે તમને રે, કર્યો છે મેં મનોરથ મને રે ।
 તે પુરો કરો વરણિરાટ રે, કરવા યોગ્ય છો કહું છું તે માટ રે ॥૨૩॥
 તમારા વૈરાગ્યની જે વાત રે, અતિતીવ્ર હું જાણું છું તાત રે ।
 પણ એ કાજ તમથી થાય રે, બીજાને તે કેમ કહેવાય રે ॥૨૪॥
 તમ જેવા તો તમે છો એક રે, એમ જોયું છે કરી વિવેક રે ।
 તમને નિર્લેપ અતિ જાણી રે, નિરબંધ જોઈ કહું વાણી રે ॥૨૫॥
 વસન ભૂષણ વાહન જેહ રે, ગ્રહણ કરજ્યો આપે જન તેહ રે ।
 નિજજનની પૂરજ્યો હામ રે, કરજ્યો રક્ષા તેની આર્દુ જામરે ॥૨૬॥
 કળિદોષ લાગવા માં દેજ્યો રે, શરણાગતને ઉગારી લેજ્યો રે ।
 તમે સમર્થ છો તપોધન રે, દ્રવ્ય નારી નહિ કરે બંધન રે ॥૨૭॥
 ગુણો કરી છો કૃષ્ણ સમાન રે, એમ જાણે છે સહુ નિદાન રે ।
 અતિધીર જણાણા અમને રે, માટે મોટા કર્યા છે તમને રે ॥૨૮॥
 એવી સાંભળી સ્વામીની વાણી રે, બોલ્યા પ્રભુજી ઉદાસી આણી રે ।
 સ્વામી તમારી આગન્યા જેમ રે, કરવું ઘટે સરવેને તેમ રે ॥૨૯॥
 પણ બ્રહ્મચર્યવ્રત જેહ રે, તેને પાળતો એવો હું તેહ રે ।
 તેને માનવું આવું વચન રે, નથી સમર્થ હું ભગવન રે ॥૩૦॥

લોક શાસ્ત્રમાં વાત છે એવી રે, બ્રહ્મચર્યને નિંદવા જેવી રે ।
 જેની ગંધ મુંથી ન સહેવાય રે, તેને પાસે મેં કેમ રહેવાય રે ॥૩૧॥
 વળી નારીને સંગે સદાય રે, મોટા મુમુક્ષુને બંધ થાય રે ।
 મુક્તપણ પડ્યા એને મળી રે, તેની વાત મેં શ્રવણે સાંભળી રે ॥૩૨॥
 સૌભરીને વળી એકલશૃંગ રે, એને સંગે જાગ્યો છે અનંગ રે ।
 કામ જાગે ત્યાં ક્રોધ જ હોય રે, ક્રોધ ત્યાં મોહ જાણવો સોય રે ॥૩૩॥
 મોહ થકી થાય સ્મૃતિ નાશ રે, સ્મૃતિનાશે બુદ્ધિ વિનાશ રે ।
 પછી મોક્ષને માર્ગથી પડે રે, એને સંગે અધમગે ચડે રે ॥૩૪॥
 માટે બીવું છું એના સંગથી રે, કેમ વચન મનાશે મુંથી રે ।
 એના વિશ્વાસમાંહિ જે રહ્યા રે, હતા મોટા તે પણ છોટા થયા રે ॥૩૫॥
 જુવો શિવ ને બ્રહ્માની વાત રે, લખી છે શાસ્ત્રમાંહિ વિખ્યાત રે ।
 એનો જેણે વિશ્વાસ કીધો રે, તેને અંતરઘાટે ગળી લીધો રે ॥૩૬॥
 કામ ક્રોધ મદ લોભ મોહ રે, ભય શોકાદિ શત્રુ સમૂહ રે ।
 એહ પ્રકટે અંતરમાંય રે, તેણે કરી કર્મ બંધ થાય રે ॥૩૭॥
 માટે બુદ્ધિવાન જે કહેવાય રે, તેણે એને સંગે ન રહેવાય રે ।
 માટે પ્રતીતિ ન કરવી મનની રે, એ સમઝણ્ય કૃષ્ણના જનની રે ॥૩૮॥
 જો દયાએ કરે મન સંગ રે, થાય ભરત પેઠયે વ્રત ભંગ રે ।
 માટે અગ્નિમાંહિ બળી જાવું રે, સારું વિષ હળાહળ ખાવું રે ॥૩૯॥
 પણ નારી તણો પરસંગ રે, અતિ ભૂંડો લાગે મને અંગ રે ।
 તેમ દ્રવ્ય તે ગમતું નથી રે, તેની વાત કહું હવે કથી રે ॥૪૦॥
 મોટા ધર્મવાળો હોય જેહ રે, થાય ભ્રષ્ટ દ્રવ્ય સારુ તેહ રે ।
 જુવો નિમિ વસિષ્ઠની વાત રે, પૂર્વની પુરાણમાં વિખ્યાત રે ॥૪૧॥
 દિધા લોભે સામસામા શાપ રે, તેણે દુઃખ પામ્યા દોય આપ રે ।
 વસિષ્ઠ તે વેશ્યાસુત થયા રે, નિમિ જનક જીવથી ગયા રે ॥૪૨॥
 એમ દ્રવ્યમાં રહ્યો સંતાપ રે, દ્રવ્ય સારુ થાય બહુ પાપ રે ।
 માટે સમજુએ કરવો વિવેક રે, સ્ત્રી દ્રવ્ય સમ બંધ નહિ એક રે ॥૪૩॥
 વળી દેશકાળ ક્રિયા દેવ રે, શાસ્ત્ર દીક્ષા મંત્ર સંગ ભેવ રે ।

એહ સવળે હોય સવળું રે, અને અવળે હોય અવળું રે ॥૪૪॥
 જેવું સેવે તેવી થાય મત્ય રે, કરે કર્મ પછી સત્યાસત્ય રે ।
 કર્મ પ્રમાણે ફળને લહે રે, માટે વિવેકી વેગળા રહે રે ॥૪૫॥
 પિવે ડાહ્યો ભોળો ભાંગ્ય મધ રે, થાય બેઉ ઘેલા જાણો સઘ રે ।
 તેમ દામ વામ ફેલે કરી રે, સત્વગુણી જ્ઞાની ભુલે હરિ રે ॥૪૬॥
 માટે સ્વાભાવિક ગુણ જેહ રે, દ્રવ્ય સ્ત્રિયામાં રહ્યા છે તેહ રે ।
 એમ સ્વાભાવિક ગુણ હોય રે, તે ત્યાગવા સમર્થ નહિ કોય રે ॥૪૭॥
 માટે એ પ્રસંગમાંહિ ક્યારે રે, સ્વાભાવિક રુચિ નહિ મારે રે ।
 પણ તમે આજ્ઞા એવી કીધી રે, કહો કરું હવે કોણ વિધિ રે ॥૪૮॥
 પામે ચિત્ત ખેદ અતિ મારું રે, કહો થાય મારું જેમ સારું રે ।
 સર્વે ધર્મ પળાવવા સ્વામી રે, તમે સમર્થ છો બહુ નામી રે ॥૪૯॥
 માટે એમાં મારું શું છે કામ રે, એથી બીજું કહો સુખધામ રે ।
 એમ નારાયણ મુનિ જેહ રે, કહ્યું પોતાનું હારદ તેહ રે ॥૫૦॥
 ત્યાગીયોને દેવા ઉપદેશ રે, એમ બોલિયા વર્ણિદિનેશ રે ।
 એતો પોતે છે પુરુષોત્તમ રે, જેને નેતિનેતિ કહે નિગમ રે ॥૫૧॥

ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે શ્રીનારાયણ
 મુનિએ પોતાની રુચિ કહી એ નામે છેતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૬॥

પૂર્વછાયો- એવું સુણી સ્વામી બોલિયા, સુણો હરિ શુદ્ધબુદ્ધિવાન ।
 હાર્દ તમારા હૈયાતણું, તે સર્વે જાણ્યું મેં સુજાણ ॥૧॥
 પણ હું કરું તે વિચારી કરું, વણ વિચારે ન કરું લેશ ।
 બંધ થાતાં દેખું જેહને, તેને નાપું એવો ઉપદેશ ॥૨॥
 હું પણ હમણાં રહ્યો છઉં, આ પવિત્ર પૃથ્વી મોઝાર ।
 ધર્મ પળાવવા સમર્થ છું, સર્વે વાત માનો નિરધાર ॥૩॥
 હવે પણ મારે જાવું થાશે, ભૂમિ તજી બ્રહ્મમહોલ ।
 શિખામણ્ય સદ્શિષ્ય જાણી, આપું છું મતિ અડોલ ॥૪॥

ચોપાઈ- મારો મનોરથ સર્વે સારો રે, કહું વચન તે હૃદે ધારો રે ।

તમ વિના ધર્મધુર જેહ રે, બીજથકી ન ઉપડે તેહ રે ॥૫॥
 માટે માનો વચન વર્ણિરાય રે, તમને બંધન નહિ થાય રે ।
 તમે કરશો જો નારીશું વાત રે, નહિ બંધાઓ કહું છું તાત રે ॥૬॥
 હોય યુવતિ યુથ અપાર રે, તમે રહેજ્યો તે નારી મોઝાર રે ।
 સદા રહેશો તેમાં નિર્લેપ રે, બીજાને તો બોલ્યે ચડે કેફ રે ॥૭॥
 તમે કંચન કાંતાએ કરી રે, નિશ્ચે નહિ બંધાઓ શ્રીહરિ રે ।
 તમને સાક્ષાત સવિતા મળી રે, આપ્યો છે વર તમને વળી રે ॥૮॥
 સૂર્યનારાયણ થઈ રાજી રે, રહ્યા હૃદય તમારે વિરાજી રે ।
 તમે નારાયણ સુખકારી રે, નિરલેપ ને નિરવિકારી રે ॥૯॥
 એવા સમર્થ છો સત્ય વાત રે, માટે કહું છું તમને તાત રે ।
 બીજા સર્વે સંત છે આ સારા રે, પણ એને તો રાખવા ન્યારા રે ॥૧૦॥
 બીજા બ્રહ્મચારી સંત સોઈ રે, નારીવાત સાંભળશે કોઈ રે ।
 થાશે ભ્રષ્ટ જાશે નરક માંઈ રે, તેમાં ફેર મ જાણશો કાંઈ રે ॥૧૧॥
 માટે રક્ષા તે કરજ્યો એની રે, હોય આશ્રિત તમારા તેની રે ।
 દ્રવ્ય નારીથી ઉગારી લેજ્યો રે, એવી શિખામણ નિત્ય દેજ્યો રે ॥૧૨॥
 કહું સાંભળજ્યો સહુ જન રે, એમ મનાવ્યું ગુરુએ વચન રે ।
 ઈચ્છા નથી ઉર માંહિ જેની રે, વાત મનાવી સ્વામીએ તેની રે ॥૧૩॥
 જ્યારે આગન્યા માની એ શુદ્ધ રે, ત્યારે સ્વામી બોલ્યા વિશુદ્ધ રે ।
 સર્વે સંતને કહું બોલાવી રે, સાંભળો શિષ્ય સર્વે આવી રે ॥૧૪॥
 આ શ્રીનારાયણમુનિ જે છે રે, આજથી મારે ઠેકાણે રહેછે રે ।
 માનજ્યો સહુ આનાં વચન રે, જેહ આશ્રિત હો મારા જન રે ॥૧૫॥
 ત્યારે સર્વે જને જોડ્યા હાથ રે, સારું માન્યું અમે મારા નાથ રે ।
 ત્યારે હરિ પોતે ઉભા થયા રે, ગુરુ આગે હાથ જોડી રહ્યા રે ॥૧૬॥
 ત્યારે સ્વામી કહે હું છું પ્રસન્ન રે, માગો મુજ પાસેથી વચન રે ।
 એવી બ્રહ્માંડે વસ્તુ ન કાંચ રે, જે માગો ને અમે ન અપાય રે ॥૧૭॥
 અતિહેત ભર્યાં સુખ વદન રે, એવાં સુણ્યાં સ્વામીનાં વચન રે ।
 પછી બોલ્યા છે વર્ણિરાટ રે, સ્વામી પ્રસન્ન જાણ્યા તે માટ રે ॥૧૮॥

સ્વામી વર દેવા યોગ્ય જો હોઉં રે, તો કરજોડી તમને કહું રે ।
 માગું પ્રથમ એ ગુરુરાય રે, કૃષ્ણચરણકંજે પ્રીતિ થાય રે ॥૧૯॥
 વળી હરિજનને હોય દુઃખ રે, થાય મને એ ભોગવે સુખ રે ।
 કૃષ્ણભક્ત જો પૂર્વને કર્મો રે, અગ્ન વસ્ત્ર પામે પરિશ્રમે રે ॥૨૦॥
 એનું કષ્ટ આવે મુજમાંય રે, એહ સુખમાં રહે સદાય રે ।
 રૂડી હરિકથા હરિજન રે, તેનો સંગ દેજ્યો નિશઠન રે ॥૨૧॥
 વળી હરિના ગુણને વિષે રે, મારી વાણી તે રહેજ્યો હમેશ રે ।
 કૃષ્ણકથામાં રહેજ્યો આ કાન રે, હરિસેવામાં હાથ નિદાન રે ॥૨૨॥
 હરિસ્મૃતિમાં મારું મન રે, માગું છું હું રહેજ્યો નિશઠન રે ।
 કૃષ્ણદર્શનમાંઈ મારાં નેણ રે, માગું છું હું રહેજ્યો દિન રેણ રે ॥૨૩॥
 દેહ અંતઃકરણ ક્રિયાય રે, નિત્ય હરિની ભગતિ થાય રે ।
 એહ માગ્યું તે દેજ્યો ઉમંગે રે, કેદિ રાખશો માં દુષ્ટ સંગે રે ॥૨૪॥
 એટલા વર મુજને દેજ્યો રે, મારી પ્રાર્થના સુણિ લેજ્યો રે ।
 એવું સુણી બોલ્યા ગુરુ વાણી રે, શુદ્ધ આશયવાળા શિષ્ય જાણી રે ॥૨૫॥
 કહું મનોરથ જે તમારો રે, નિશ્ચય પુરો થાશે ઉર ધારો રે ।
 એવો વર વરણિને આપી રે, રાખ્યા પોતાને ઠેકાણે સ્થાપી રે ॥૨૬॥
 પછી શિષ્ય લઈ નિજસાથ રે, આવ્યા ગામ ફણેણિયે નાથ રે ।
 તેદિ હતો એકાદશી દન રે, કર્યો ઉત્સવ સહુ મળી જન રે ॥૨૭॥
 દ્વાદશીયે સંત વિપ્રજન રે, તેને કરાવિયાં છે ભોજન રે ।
 આખ્યાં વિપ્રને સુંદર દાન રે, કર્યા ભદ્રાનદીમાંહી સ્નાન રે ॥૨૮॥
 બેઠા એકાંત્યે પદ્મઆસને રે, કૃષ્ણમૂરતિ ચિંતવી મને રે ।
 કરી સમાધિ કૃષ્ણમાં રઈ રે, ત્યારે દેહની વિસ્મૃતિ થઈ રે ॥૨૯॥
 પછી શ્રીકૃષ્ણ ઈચ્છાએ કરી રે, ઉધ્ધવજીએ દેહ પ્રહરી રે ।
 ગયા વિશાળા પ્રત્યે તે વળી રે, પૂર્વે હતી તેવી દેહ મળી રે ॥૩૦॥
 પામ્યા સિદ્ધદેહ તેહ વાર રે, કૃષ્ણ ભક્તિ કરવા નિરધાર રે ।
 સંવત્ અઠાર વર્ષ અઠાવન રે, માગશરશુદ્ધી તેરશ દન રે ॥૩૧॥
 વાર દેવગુરુ દન જાણો રે, મુકયું તન તેદિ પરમાણો રે ।

જન કરતાં હતાં કીર્તન રે, તેને જણાણું તજ્યું તન રે ॥૩૨॥
 જોઈ નાડી ચાલતાં ન જાણી રે, ત્યારે જનને આવ્યાં આંખ્યે પાણી રે ।
 મળી જન કરે સહુ શોક રે, કહે તજ્યું ઉદ્ધવે આ લોક રે ॥૩૩॥
 જાણ્યું સહુએ હરિધામ ગયા રે, એવું સુણિને વ્યાકુળ થયા રે ।
 રુવે જન નેણે ભરી નીર રે, કોઈ ધરી શકે નહિ ધીર રે ॥૩૪॥
 હાવભાવ હસવું સંભારી રે, મિઠી બોલની મનમાં ધારી રે ।
 મનોહર મૂરતિ વિચારી રે, બહુ રૂવે છે નર ને નારી રે ॥૩૫॥
 વળી વરણિ આદિ જે સંત રે, સર્વે શોકાતુર છે અત્યંત રે ।
 પછી નાહિને આવ્યા જે જન રે, લાવ્યા અખીર ગુલાલ ચંદન રે ॥૩૬॥
 પૂજા ને વંદના બહુ વિધિ રે, શાસ્ત્ર પ્રમાણે સર્વે કિધિ રે ।
 પછી કરી સુંદર વિમાન રે, તેમાં તન બેસાર્યું નિદાન રે ॥૩૭॥
 લઈ ચાલ્યા ભદ્રાનદી કાંઠે રે, વિપ્ર વિષ્ણુસૂક્ત કરી પાઠે રે ।
 ઝાંઝ મૃદંગે ગાય છે જન રે, ગાયામાંહિ થાય છે રુદન રે ॥૩૮॥
 પછી ભદ્રાવતી તીરે ગિયા રે, શોધી સુંદર ભૂમિકા તિયાં રે ।
 તિયાં ઉતારી વિમાન જન રે, લાવ્યાં તુલસી પિપળો ચંદન રે ॥૩૯॥
 એહ કાષ્ટતણું ચિતા રચ્યું રે, નવરાવી તને ધી ચરચ્યું રે ।
 ચિતામાં પધરાવ્યું તે વાર રે, કર્યો કૃષ્ણે અગ્નિસંસ્કાર રે ॥૪૦॥
 બહુ ઘૃત હોમી બાળી દેહ રે, નાખી વાની જળમાંહિ તેહ રે ।
 સર્વે શાસ્ત્રવિધિ કરી સ્નાન રે, આવ્યા સર્વ સંત નિજસ્થાન રે ॥૪૧॥
 પછી તેદિ ઉપવાસ કરી રે, બીજે દિવસે લખી પતરી રે ।
 સુણી સર્વે સાધુ હરિજન રે, અતિ વ્યાકુળ થયા છે મન રે ॥૪૨॥
 કર્યા સ્નાન તજ્યાં ઘરકામ રે, મળી આવ્યાં છે ફણેણિ ગામ રે ।
 નયણે વરસેછે આંસુની ધાર રે, સ્વામીમાંહિ છે સ્નેહ અપાર રે ॥૪૩॥
 ઘડિ ઘડિનાં સુખ સંભારે રે, તેણે આંખમાં આંસુડાં ઝરે રે ।
 લુઈ લુઈને નાખે છે નીર રે, અતિ શોકે છે મન અધીર રે ॥૪૪॥
 બ્રહ્મભાવને પામ્યા ઉદ્ધવ રે, કરવો શોક તેનો અસંભવ રે ।
 તોય સમતો નથી તનતાપ રે, કરે વિયોગમાંહિ વિલાપ રે ॥૪૫॥

તેને જોઈ નારાયણમુનિ રે, કરે છે મનુવાર સહુની રે ।
 આપી ધિરજય ઉતાર્યા જન રે, એમ કરતાં થયો બીજો દન રે ॥૪૬॥
 તે દિવસથી તેરમા સુધી રે, વાંચી ગીતા તે વિપ્ર સુબુદ્ધિ રે ।
 શાસ્ત્રવિધિએ કહ્યું જે અત્ર રે, તેનું કર્યું છે સહુએ ભોજન રે ॥૪૭॥
 પાળવાનું પાળ્યું શ્રાદ્ધ કીધું રે, દાન દેવાનું તે દાન દીધું રે ।
 કર્યું બારમું જેમ ઘટિત રે, જમાડ્યા વાડવ કરી પ્રીત્ય રે ॥૪૮॥
 તેરમે ત્રીશ વરણિ સાથ રે, જમાડી આપ્યાં વસ્ત્ર તે હાથ રે ।
 પછી આવ્યા હતા હરિજન રે, તેને પણ કરાવ્યાં ભોજન રે ॥૪૯॥
 વળી એહ ગામના રહેનાર રે, તેહ પણ જમ્યા નરનાર રે ।
 પછી સર્વે મળી હરિજન રે, કર્યું કૃષ્ણદેવનું પૂજન રે ॥૫૦॥
 સુંદર વસ્ત્ર ઘરેણાં પેરાવી રે, પૂજ્યા મહારાજને પ્રેમ લાવી રે ।
 ગીતાના વાંચનારાને વળી રે, આપ્યાં વસ્ત્ર દ્રવ્ય સહુએ મળી રે ॥૫૧॥
 યથા યોગ્ય ક્રિયા સર્વે કિધિ રે, જેમ કહી છે શાસ્ત્રમાં વિધિ રે ।
 તેના ખરચતણું જે ધન રે, ભરી આપ્યું મળી સહુ જન રે ॥૫૨॥
 નિજ પોય પ્રમાણે સહુ ગૃહસ્થે રે, ખરચ ઉપાડી લીધું સમસ્તે રે ।
 થયો ઉત્સવ પૂરણ જ્યારે રે, દિન ચૌદમો થયો છે ત્યારે રે ॥૫૩॥
 ઈતિ શ્રીમદ્દેકાન્તિકથર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્યનિષ્કુળાનંદમુનિ
 વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ નારાયણમુનિને
 ધર્મધુર સોંપીને દેહત્યાગ કર્યો એ નામે સુડતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૭॥

પૂર્વછાયો- સુંદર સારી કથા કહું, ત્યાર પછીની જાણજયો જેહ ।
 અતિ ચરિત્ર પવિત્ર છે, સહુ સુણજયો કરી સનેહ ॥૧॥
 સતસંગી સ્વામીતણા, નિરમળ અતિ નરનાર ।
 હરિ બેઠા સભા કરી, ત્યાગી સંત ગૃહી બ્રહ્મચાર ॥૨॥
 મુખ આગે મુકુંદ આદિ, બેઠા બહુ બ્રહ્મચાર ।
 ત્યારપછી મુક્તાનંદ આદિ, બેઠા સંત અપાર ॥૩॥
 ત્યાર પછી મયારામ આદિ, બેઠા દ્વિજ સુજાણ ।
 ત્યાર પછી મુળજી આદિ, બેઠા ક્ષત્રિ પ્રમાણ ॥૪॥